

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Současné postavení Rusů v Litvě a Lotyšsku

Diplomová práce

Autor: Bc. Alexandra Kičerková
Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní kombinace: NSSKRJ - Ruský jazyk a literatura
NSSKCJ - Český jazyk a literatura
Vedoucí práce: prof. PhDr. Oldřich Richterek, Csc.

Zadání diplomové práce

Autor: Alexandra Kičerková

Studium: P16P0554

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Současné postavení Rusů v Litvě a Lotyšsku**

Název diplomové práce AJ: Current Position of the Russians in Lithuania and Latvia

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá současným postavením ruské menšiny v Litvě a Lotyšsku. Snaží se porovnat práva ruské menšiny v těchto zemích s právy národnostních menšin ve vybraných státech Evropy. Cílem je nastínit postoje obyvatel, organizací i RF k této problematice.

ŠATAVA, Leoš. Jazyk a identita etnických menšin. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. 151 s. ISBN 80-902952-1-5. ŠVEC, Luboš. Dějiny pobaltských zemí. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. 423 s. ISBN 80-7106-154-9. RENAN, Ernest. Co je to národ? s.24-35. In: HROCH, Miroslav. Pohledy na národ a nacionalismus. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 1.vyd. 449 s. ISBN 80-86429-20-2.

Garantující pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Oldřich Richterek, CSc.

Oponent: Mgr. Jaroslav Sommer

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Mé poděkování patří prof. PhDr. Oldřichu Richterkovi, Csc. za pomoc a trpělivost při zpracování práce a vstřícnost při konzultacích.

Anotace

KIČERKOVÁ, Alexandra. *Současné postavení Rusů v Litvě a Lotyšsku*. Hradec Králové : Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 69 s. Diplomová práce.

Práce se zabývá současným postavením ruské menšiny v Litvě a Lotyšsku. Snaží se porovnat práva ruské menšiny v těchto zemích s právy národnostních menšin ve vybraných státech Evropy. Cílem je nastítnit postoje obyvatel, organizací i RF k této problematice.

Klíčová slova: Lotyšsko, Litva, národ, ruská menšina.

Annotation

KIČERKOVÁ, Alexandra. *Current position of the Russians in Lithuania and Latvia*.
Hradec Králové : Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 69 pp.
Diploma Thesis.

My thesis is describing current situation of the Russian minority in Lithuania and Latvia. I am comparing rights of the Russian minority in these countries to the rights of national minorities in selected European countries. My goal is to outline stance of population, organizations and Russian Federation on this issue.

Keywords: Latvia, Lithuania, nation, Russian minority.

Obsah

Úvod.....	9
1 Pojmový aparát	13
1.1 Národ	13
1.1.1 Typy národů.....	13
1.1.2 Prvky národu.....	13
1.1.3 Národ v socialistické společnosti.....	15
1.2 Národnostní menšina	15
1.3 Nacionalismus	16
2 Dějiny Litvy a Lotyšska a jejich vztah k Rusku do 18.století	17
2.1 Sjednocení baltských kmenů a vztahy s okolními národy	17
2.2 Christianizace a vznik Livonska.....	17
2.3 Litva ve středověku.....	18
2.4 Livonsko ve středověku	21
2.5 Litva od christianizace do lublinské unie.....	22
2.6 V zajetí livonských válek	26
2.7 Livonsko a Polsko-litevský stát do počátku 18. století.....	27
2.8 Kuronské vévodství do konce 18. století	29
2.9 Livonsko a polsko-litevská republika v 18.století.....	29
3 Lotyšsko	32
3.1 Aktuální politicko-společenská situace	32
3.1.1 Zahraniční politika	32
3.1.2 Vnitřní politický systém	33
3.1.3 Politické strany a jejich program	35
3.1.4 Ruské organizace	37
3.2 Aktuální společenské a kulturně-vzdělávací problémy ruské menšiny	39
3.2.1 Otázka „neobčanů“ a demografický vývoj.....	39
3.2.1.1 Reakce a mínění místních i mezinárodních organizací a států na problematiku neobčanů	43
3.2.2 Vzdělávání národnostních menšin a nová reforma školského zákona.....	45
3.2.2.1 Reakce na přijatou reformu školského zákona	47
4 Litva	52
4.1 Demografický vývoj obyvatelstva a statistika	52
4.2 Obchodní a politické vztahy Litvy a RF	55
4.3 Status ruského jazyka v Litvě.....	55
5 Etnické menšiny ve vybraných evropských zemích	58

Závěr.....	60
Seznam odborných zdrojů	62

Úvod

Diplomová práce "Současné postavení Rusů v Lotyšsku a Litvě" navazuje a dále rozpracovává předchozí bakalářskou práci s názvem "Problém ruské menšiny v Lotyšsku a Litvě po rozpadu SSSR", která přináší základní fakta o vývoji národnostní skladby Pobaltí, otázce občanství, naturalizačnímu procesu a jeho dopadům na obyvatele ve veřejném prostoru.

Tato diplomová práce se zabývá současným postavením ruské menšiny v Lotyšsku a Litvě. Autorka se zaměřila především na aktuální situaci v Lotyšské republice, kde počet rusky hovořících obyvatel je oproti Litevské republice stále vysoký. To má dopad na současné zákonodárství v zemi, které se neustále mění. Mluvíme především o změnách ve školském systému a o změně přístupu k ruskému jazyku.

Otázka národů, problém národnostních menšin a existence cizích státních příslušníků na území států trvá od doby, kdy hovoříme o utváření jakýchsi národů a vzniku novodobých států. I proto se v první kapitole věnuji pojmu "národ", "národnostní menšina" a "nacionalismus". Každý ze zvolených autorů, které v textu cituji, považuje národ za něco jiného: někdo vyzdvihuje princip minulosti a duševního dědictví předků, tj. společných dějin, stejného vznímání společného osudu. Oproti nim stojí například Marek Waldenberg, který říká, že národ je pouze politický pojem, který slouží k dosažení cílů konkrétních skupin. Nicméně i pro nás je důležité zapřemýšlet, co je to národ, co považujeme za sjednocující prvek, díky kterému hovoříme o skupině lidí jako o národu. Pohlédneme-li na dějiny pobaltských republik je nám jasné, že nemůžeme hovořit pouze o principu společného jazyka či existenci společného státu. Vždyť o existenci lotyšského státu hovoříme hlavně až od 20. století. Do té doby byli Lotyši vždy pod nadvládou jiných, především Němců a od 18. století Rusů. Měli bychom si uvědomit, že do 18. století jsou dějiny Lotyšské republiky svázány především s Němci. I proto se ve druhé kapitole věnuji historii pobaltských států, ve které chceme přinést základní historický přehled s cílem uvědomění si, že Lotyšsko nebylo vždy spjaté s Ruskou říší. Pokud hovoříme o Litvě, je třeba si připomenout, že ve 14. století patřilo Litevské království k největším v Evropě. K nejsilnějším litevským panovníkům patřil například Mindaugas nebo Vytenis, který dobyl i ruská knížectví, či Gediminas, díky kterému Litvě patřil i Minsk, Kyjev či Smolensk. Ve 14. století, kdy Rusi vládli Tatarští cháni,

dokonce litevští bojovníci Tatary porazili. Litva si podrobila i území Volyně. Nehledě na to, že na počátku 16. století se Litva spojila s Polskem a vznikla tak Litevsko-polská republika, vznik samostatného litevského státu ve 20. století navazuje na dlouholetou a bohatou historii samostatného litevského státu a má dle autorky opodstatnění. V případě Lotyšska můžeme filosofovat o tom, na jaký stát vznik Lotyšska ve 20. století navazuje, a zda si Lotyši nenesou kvůli své historii jakousi zátěž, břemeno, které má na nynější politiku země a mentalitu Lotyšů vliv. Vždyť Lotyšsko, můžeme říci, je mladý stát. Není si tak jistý svou schopností existovat? Je snad podstatou jejich existence vůle se semknout proti všem? Nebo naopak podpořit kohokoli, kdo jim umožní být alespoň na chvíli relativně samostatným státem? Jak jinak objasnit podporu nacistů ve 20. století? Lotyšsko bylo skoro vždy pod vládou jiných. Lotyšské území začali ve 12. století dobývat Křížáci, což se jim velmi brzy podařilo. Následně bylo Lotyšské území spojeno s Estonským do jednoho celku, který byl nazván Livonsko a vládli mu Němci. Od 17. století dokonce území Livonska patřilo Švédsku. Během Velké Severní války na počátku 18. století Ruská říše porazila Švédskou a Livonsko bylo roku 1710 připojeno k Rusi. Litevské území bylo k Rusku připojeno v rámci dělení Polska ve druhé polovině 18. století.

Kvůli spletité historii, která má velký vliv na současnost, a která pomáhá k pochopení mentality jak Litevců, Lotyšů i Rusů, autorka zvolila historický přehled do druhé kapitoly práce. Díky historii se také můžeme pokusit definovat, na čem stojí lotyšský národ, co ho definuje.

V následující kapitole se věnuji společensko-politickému směřování Lotyšska. Cílem první podkapitoly je představit zahraniční politiku země, přiblížit vnitřní situaci se zaměřením na aktuálně nejdůležitější politické strany. Autorka se snaží představit program těchto stran a jejich postoje k ruské menšině, zjistit, zda svůj politický program přináší v ruském jazyce, zda cílí i na rusky hovořící obyvatele. Cílem je také přinést informace o společenských organizacích, neboť právě ty jsou v poslední době¹ nařčeny z propagace rusofilních nálad ve společnosti.

V následujícím velkém tématickém bloku se snažím přinést aktuální data demografická. Zajímá mě, kolik neobčanů se v současné době nachází v Lotyšsku, zda se počty snižují či zvyšují, jaké občanství získávají novorozenci. Autorka se také snaží především zaměřit na názory na neobčany. Přináší postoje lotyšských politiků,

¹V roce 2018

názory představitelů evropských i mezinárodních organizací.

V poslední podkapitole o Lotyšsku se věnuji školské reformě, která hýbe zemí nejvíce, aktuálně se jedná o nejvíc diskutovanou otázku ve společnosti. S reformou souvisí i otázka ruského jazyka. Vždyť reforma hovoří o tom, že ve škole se budou studenti a žáci učit jen v lotyštině. Politici schválili reformu, dle které se žáci nemohou učit v ruštině či jiném mateřském jazyce. Politici hovoří o zvýšení úrovně lotyštiny, hovoří o tom, aby každý student měl po škole možnost pracovat na jakékoliv pozici, aby všichni obyvatelé ovládali lotyštinu na perfektní úrovni. Ne všichni obyvatelé však sdílí názory politiků. Někteří hovoří o politicky cíleném odstranění ruštiny z lotyšské společnosti, někteří o vynucené asimilaci ruského obyvatelstva. Jestli současná politika Lotyšska znamená izolovat se od Ruska, následující roky ukáží k čemu tato izolace povede.

V předposlední kapitole práce se autorka věnuje Litevské republice. Vzhledem k tomu, že v 90. letech byl v Litvě přijat zákon o občanství, podle kterého získali litevské občanství ti, kteří měli v tu dobu v zemi trvalé bydliště, nevznikl tak v Litvě kritický a v současné době vyhrocený stav jako je v Lotyšsku. Cílem autorky je přinést v této kapitole informace o vztahu Litvy a RF prostřednictvím politických a obchodních vztahů těchto zemí a také se zaměří na postavení ruského jazyka v zemi.

Cílem poslední kapitoly je přinést informace o národnostních menšinách ve vybraných evropských zemích a snaha o porovnání s postavením ruské menšiny v Pobaltí. Pro čtenáře je důležité vrátit se k první kapitole a uvědomit si, co vlastně obecně pojem „národnostní menšina“ znamená. S informacemi, které získá ve druhé kapitole, je třeba popřemýšlet nad tím, k čemu povedou protiruské reformy a zákony, které se v současném Lotyšsku zavádějí. K čemu povede omezování užívání ruského jazyka (případně jiného cizího jazyka) ve veřejném prostoru. Vybralo si Lotyšsko správnou cestu? V souladu se znalostmi historie Pobaltí a RF, které jsme z práce získali, je současná zvolená lotyšská cesta izolace od RF správná? Co by se v zemi stalo, kdyby ruská menšina získala všechna práva, jaké mají občané? Nestala by se tato menšina většinou a většina menšinou? Neohrozilo by to existenci samotného Lotyšska? Vždyť dle demografických údajů statistického úřadu, které uvádíme v práci, se počet občanů v zemi stále snižuje. Má na to vliv nejen nízká porodnost, ale také emigrace občanů ze země, a to především do VB, kde lidé nacházejí lepší životní podmínky. Nejsou pak názory politiků o tom, že je třeba utnout rození občanů země, která už neexistuje (tj. děti neobčanů, čímž má na mysli občany SSSR),

správné? Vždyť i Leoš Šatava ve své publikaci uvádí příklady, kdy menšina ohrožovala existenci samotného majoritního etnika a nešel daleko – hovoří o sudetských Němcích v Československu².

I to je cílem práce – přinést nejaktuálnější informace k dění v těchto zemích a vynést na světlo otázky, nad kterými je třeba se zamyslet.

²ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. s. 35.

1 Pojmový aparát

1.1 Národ

Existuje mnoho autorů, kteří se snaží definovat národ. Jde však o velmi složitou otázku, proto ne všichni odborníci, zabývající se touto problematikou, na ni chtějí konkrétně odpovídat. Existuje několik typů národů a také bývá vydělováno několik prvků, které stojí na pozadí vzniku národů.

1.1.1 Typy národů

Jeden z mnoha autorů, který vydělil dva typy národů je Friedrich Meinecke, který dělí národy na kulturní a státní. Kulturní národy jsou podle něj ty, jejichž příslušníci jsou spojeni společnou kulturou (spojuje je společný jazyk, literatura, náboženství ad.) a státní národy ty, které spojují společné politické dějiny a ústava.³ Navíc říká, že *"uvnitř skutečného státního národa mohou žít – jak ukazuje příklad Švýcarska – příslušníci různých kulturních národů; a v rámci kulturního národa zase může vzniknout více státních národů – jak ukazuje případ velkého německého národa"*.⁴

Polský profesor Marek Waldenberg se zabýval otázkou mnohonárodnostních států, v rámci které rozdělil národy na závislé a dominantní (nebo-li vládnoucí). Závislý národ je podle něj ten, který žije v mnohonárodnostním státě, kde za dominantní národ je považován jiný národ. Rozděluje dva typy tohoto závislého národa, buď tam žije celý národ či jeho většina (jako příklad uvádí Lotyšské v Ruském impériu), a nebo tam žije jen jeho malá část (což ukazuje na příkladu Poláků v habsburské monarchii). Marek Waldenberg však mluví pouze o politické dominanci (nikoli o kulturní či ekonomické).⁵

1.1.2 Prvky národu

Otázce „co je to národ“ se věnují filosofové minimálně dvě století. I přes to, že se tato otázka zdá být banální, ne každý autor si dovolí národ definovat a v průběhu času se tento termín chápe jinak. Všichni autoři se shodnou, že národ je

³MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s.47. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

⁴Tamtéž, s. 48

⁵WALDENBERG, Marek. *Terminologie. Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. s. 428. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

jakési společenství, které spojuje několik prvků. Avšak každý filosof vyzdvihuje jiný prvek. K těmto prvkům řadíme společný jazyk, náboženství, zájem, vůli, duši, původ, povahu a území. Kromě toho někteří autoři vyzdvihují takové prvky jako zapomnění či zármutek.

V roce 1882 francouzský filosof Ernest Renan vystoupil na Sorbonně s přednáškou, ve které hledá odpověď na otázku „Co je to národ?“. Už v té době říká, že nejdůležitějším prvkem pro vznik národa je „zapomnění“, s pomocí kterého národ mohl zapomenout jaké násilnosti předcházely jeho sjednocení, díky kterému vznikl. Říká, že „*podstatou národa je, aby všichni sdíleli mnohé a také aby všichni leccos zapomněli. Žádný Francouz neví, je-li Burgund, Alan, Taifal či Visigót. Každý francouzský občan musel zapomenout bartolomějskou noc či masakry na jihu ve 13.století.*“⁶ K dalším důležitým prvkům podle něj patří vůle a duše. Vůle obyvatel být spolu a duše, kterou Ernest Renan definuje jako společné vzpomínky, slavnou minulost a duševní dědictví předků, to podle něj tvoří bohatství národa. Nakonec říká, že národ drží pospolu také smutek, neboť díky němu se lidé semknou a drží spolu.⁷ Národ tak Ernest Renan definuje následovně: „*Národ je duše, duchovní princip. Tuto duši, tento duchovní princip utvářejí dvě věci, které ve skutečnosti tvoří jedinou. Jedna je v minulosti, druhá v přítomnosti. Jednou je společné vlastnictví bohatých vzpomínek, druhou je nynější souhlas, přání žít pospolu, vůle navázat na společně přijaté dědictví. (...) Hrdinská minulost, velké osobnosti, sláva, to všechno tvoří kapitál, ze kterého postavíme ideu národa. Sdílet slávu minulosti, společnou vůli v přítomnosti, mít za sebou velké věci a chtít dosáhnout dalších, to jsou základní podmínky existence národa.*“⁸

Stejně jako Ernest Renan i rakouský politik Otto Bauer je zastáncem teorie, že národ tvoří především společné dějiny.⁹ Navíc doplňuje, že národ je společenství lidí, kteří stejně vnímají tentýž osud.¹⁰

Princip vůle a duše také vyzdvihuje ve své teorii národa německý historik Friedrich Meinecke, který říká, že národ stojí na duchovním principu¹¹ a také

⁶RENAN, Ernest. *Co je to národ?* s.27-28. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

⁷Tamtéž, 31, 33-34

⁸Tamtéž, s. 33.

⁹BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. s. 42. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

¹⁰Tamtéž, s. 37

¹¹MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s. 46. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449s.

zmiňuje, že právě díky vůli došlo v 19. století k novému uspořádání národů¹².

Oproti těmto autorům, kteří konkrétně definují, co je národ, stojí Marek Waldenberg. Říká, že formulovat pojem národ nelze, neboť každá definice národa je politická a slouží k vlastním účelům a cílům konkrétních skupin. I přes tento svůj postoj, se však kloní k názoru, že národ je zformovaný z následujících prvků: společného jazyka, území, společné kultury, původu, pocitu národního bytí a existence samostatného státu. Také si myslí, že národ stojí na vůli, na emocionálním poutu, neboť pokud se nebere v potaz vnitřní příslušnost jedince vznikají konflikty.¹³

1.1.3 Národ v socialistické společnosti

Otto Bauer v roce 1907 rozděluje tři typy kulturního národa. Je třeba představit především třetí typ, který je věnován socialistické společnosti. Bauer říká, že se jedná o seskupení, v němž jsou lidé sjednoceni v jeden národ pomocí práce.¹⁴ Tato definice je pro naši práci důležitá vzhledem k důvodu příchodu ruských obyvatel do Lotyšska, rozpadu Sovětského svazu a následkům, kterým se naše práce věnuje.

1.2 Národnostní menšina

Marek Waldenberg stejně jako ostatní autoři věnující se národní otázce a otázce národnostních menšin čtenáře upozorňuje na to, že pojem „národní menšiny“ bývá v různých publikacích, na konferencích a ve společnosti (například mezi sociology) zaměňován i dalšími pojmy jako například „etnická menšina“ či „náboženská menšina“. V naší práci budeme používat pojem národní (či národnostní) menšina.

Waldenberg vyděluje dva typy národní menšiny. Buď je to část národa, který má svůj vlastní stát, ale žije na území jiného státu, nebo jde o část národa, jehož vlastní stát neexistuje a žije na území cizího státu, které není ani považováno za etnické území dané menšiny.¹⁵

Pojem menšina se poprvé objevuje na mezinárodním poli ve „Všeobecné

¹²Tamtéž, s. 48.

¹³WALDENBERG, Marek. *Terminologie. Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. s. 419, 422-423. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

¹⁴BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. s. 40-41. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

¹⁵WALDENBERG, Marek. *Terminologie. Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. s. 429-430. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

deklaraci lidských práv“ OSN z roku 1966. OSN měla nechť vytvořit jakýsi standart práv menšin, neboť se bála konfliktu na takových sporných územích jako je Palestina, bývalá Jugoslávie nebo Čechy. Světové velmoci jako Francie, VB či USA tak nebyly od začátku zastáncem pozitivní podpory menšin. Další změny v této otázce nastaly až v 90. letech přijetím „Deklarace práv osob příslušejících k národnostním nebo etnickým, náboženským a jazykovým menšinám“. Jak říká Ivan Gabal: *„Legislativa OSN v oblasti menšin je tedy charakterizována jako pasivní ochrana před diskriminací, podtrhující individuální rozhodnutí příslušnosti k menšině.“*¹⁶

1.3 Nacionalismus

Abychom se následně mohli pokusit charakterizovat či se vyjádřit k lotyšskému národu, ke značkám, které se mu přisuzují, musíme se také zaměřit na pojem nacionalismus (či nacionalistický). Tomuto termínu bývá v různých zemích a v různém časovém období přisuzováno mnoho významů. Na to ve své stati upozorňuje také Marek Waldenberg, který si v ní neklade za cíl odpovědět na otázku „co je to nacionalismus“, ale „co se tímto termínem rozumí“.¹⁷ Pro nás je tento termín důležitý z pohledu ideologie. Podle Waldenberga nacionalismus jako ideologie stojí na těchto charakteristikách: *„každý národ se musí řídit výhradně svým vlastním zájmem, dobro vlastního národa je nejvyšší hodnotou, zájem národa se musí hájit s pomocí všech nezbytných prostředků, existuje hierarchie národů a vlastní národ se nachází na vrcholu, vlastní národ má zvlášť hodnotné rysy a mimořádně cenné jsou i jeho životní formy a jeho kultura, zdůrazňuje protiklad domácí-cizí, vytváří představu nepřítele, kterého ochotně prezentuje jako odvěkého nepřítele.“*¹⁸ Také hovoří o tom, že součástí nacionalistické ideologie je myšlenka, že ve státě žije jen jeden vedoucí národ, ostatní národy jsou vnímány jako občané nižší kategorie.¹⁹

¹⁶GABAL, Ivan. *Vývoj mezinárodního standardu ochrany a rozvoje práv menšin*. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. s. 34-35.

¹⁷WALDENBERG, Marek. *Terminologie. Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. s. 439. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. 1.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 449 s.

¹⁸Tamtéž, 441-442.

¹⁹Tamtéž, s. 429.

2 Dějiny Litvy a Lotyšska a jejich vztah k Rusku do 18.století

2.1 Sjednocení baltských kmenů a vztahy s okolními národy

Sjednocení pobaltských kmenů probíhalo na rozdíl od většiny Evropy pomaleji. Důvodem byl pomalejší hospodářský a sociální růst a také pohanství.²⁰ Pohanská víra u litevských obyvatel přetrvala až do konce 14.století, kdy země přijala křesťanství.²¹ V Lotyšsku ještě v 16. – 17. století byli stále pohany uctívající více bohů.²²

V poslední třetině 1. tis. n. l. Vikingové využívali pobřeží Baltského moře a toky velkých řek k přechodu do slovanských a černomořských oblastí. V 11. - 12. století se Pobaltí stalo válečným cílem vladařů Kyjevské Rusi a Novgorodu. Už v tomto období severovýchodní Lotyšsko (a také východní Estonsko) odvádělo daň Novgorodu a Pskovu, zatímco litevské kmeny bojovaly na jihu s bojovníky Kyjevské Rusi a polského státu. Ruský dozor nad Pobaltím polevil v 2. pol. 12. století.²³

2.2 Christianizace a vznik Livonska

Vztahy Pskova a Novgorodu s pobaltskými obyvateli přinesly do Pobaltí první zmínky o východní větvi křesťanství. Pobaltí však i nadále zůstalo pohanské. Prvním misionářem křesťanství v této oblasti se stal v roce 1186 Meinhard. Jeho nástupce Berchtolda místní obyvatelé zabili, protože šířil víru násilím. Následkem této události papež Kliment III. vyslal do Pobaltí první křížáky.²⁴ „*Skutečnou 1. křížovou výpravu proti pohanským Baltům vyhlásil teprve o dekádu později jeho nástupce Celestin III. roku 1198.*”²⁵ Roku 1201 bylo založeno podřízeným brémského arcibiskupa Albertem von Buxhoevedenem město Riga jako základna pro christianizaci oblasti. Řád mečových rytířů, založený z podnětu papeže Inocence III. v roce 1202, měl pomáhat při christianizaci. Bojovníkům řádu pomáhali Livové. Řád za velice krátkou dobu ovládl část dnešního Lotyšska a oblasti jižního Estonska.²⁶ Papež zasvětil celé území Panně Marii.²⁷ „*Křížáci věřili, že země už*

²⁰ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských zemí*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 18.

²¹ Tamtéž, s. 23

²² DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 14

²³ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských zemí*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 19.

²⁴ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 19

²⁵ Tamtéž, s. 19

²⁶ Tamtéž, s. 19-20.

²⁷ BERESNEVIČIŪTĒ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 25.

*nepatří pohanům, a tak se společně dobyté území rozdělovalo mezi řížského biskupa, mečový řád a město Rigu.*²⁸

2.3 Litva ve středověku

Papežskou bulou, iniciovanou papežským legátem Vilémem Modenským a vydanou pouze pro Litvu v roce 1236, byl sestaven plán na dobytí baltického pobřeží. Mečový řád dobyl území Žemaitška (východní oblast Litvy), avšak na cestě do Livonska u Saule je Žemaitové napadli a porazili. Pozůstatek mečového řádu se roku 1237 spojil s Řádem německých rytířů²⁹. V roce 1240 byl řád poražen Alexandrem Něvským na Čudském jezeře.³⁰ Po bitvě u Saule žemaitské kmeny nadále věřily v pohanské bohy.³¹

V raném středověku Litva vznikla spojením tří oblastí, a to západního Žemaitška, východního Aukštaitška a jihovýchodní Litvy. Už v polovině 13. století sjednocené východní Litvě vládl jeden panovník, oproti tomu v Žemaitsku tvořilo vládnoucí vrstvu několik knížat.³² „*Během 1. pol. 13. století na území tzv. Černé Rusi (jihozápad dnešního Běloruska) svrchovanost litevských knížat přiznala ruská knížata z Novgorodu, Volkovisku, Slonimy a pravděpodobně i Minsku.*“³³ Od 12. století vedli litevští bojovníci několik vojenských výprav do okolních oblastí, především pak kolem toku řeky Daugavy, proti Polsku i Rusi, ve které roku 1243 dobyli Pskov. Řád německých rytířů představoval pro Litvu ohrožení, které dopomohlo ke sjednocení litevských kmenů.³⁴

Litevským zemím vládlo několik knížecích rodů. Silným vládcem se stal Mindaugas, v novgorodských letopisech uveden jako velkokníže a křižáckou kronikou v letech 1245-1246 nejvyšším králem. Po ovládnutí Kyjevské Rusi Tatary v letech 1237-1240 se Mindaugas začal zmocňovat panství svých příbuzných. Od 40. let 13. století pod vládu Mindaugase spadala oblast Nadruvy, Skalvy a Jatvingska, pohraniční oblasti mezi Prusy a Litvou. Jeho syn Vaišvilkaš začal žít v Novgorodku na Černé Rusi.³⁵ „*V roce 1245 sami křižáci předpokládali, že*

²⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁹ Řád německých rytířů (Fratres hospitalis s. Mariae Theutonicarum) byl založen r. 1118 v Palestině ve městě Akkona severoněmeckými křižáky podle templářského vzoru. Dle Beresnevičiute-Nosálové (2006) to byl pokus německého světa zapojit se do křížových válek o Svatou zemi.

³⁰ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1. vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 27-28

³¹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských zemí*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 30

³² Tamtéž, s. 49

³³ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1. vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 28

³⁴ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských zemí*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 51.

³⁵ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1. vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 28-29.

Mindaugas vládne už nejen celé Litvě, ale i jižním Sélům a Černé Rusi. Alespoň nominálně jeho vládu uznával také Minsk, Nadruvové, Skalvové a severní Jatvingové.”³⁶ Mindaugas usiloval o spojení s livonským řádem a získání křesťanské koruny. S pomocí řádu chtěl porazit nepřátele uvnitř Litvy a vyhnat Tautvila, syna zesnulého bratra. Slíbil proto podstoupit území Žemaitie německému řádu a v roce 1251 přijal křest, který papež Inocence IV. uznal. Korunovace Mindaugase a jeho manželky proběhla roku 1253. Christianizace Litvy se dotkla pouze vyšších vrstev. Na území Litvy nebyly stavěny žádné kostely a vybírány desátky. V roce 1254 se Mindaugas usmířil s několika haličskými knížaty, protože území Haliče mělo sloužit jako základna pro vojenskou výpravu na Rus. V letech Mindaugasovy vlády se uskutečnilo přes třicet válečných tažení na ruská území. Na přelomu let 1258-1259 došlo k odvetnému tažení, při kterém Tataři vydrancovali Litvu. Za dobu vládnutí Mindaugase se území německého křižového řádu neustále rozšiřovalo, protože panovník řádu daroval několik oblastí (Žemaitie, Nadruvu, Selu, Skalvu a část Sudovy). Žemaitové se proti řádu bouřili. V roce 1258 v bitvě u Skuodas a v roce 1260 u jezera Durbė zvítězili Žemaitové nad bojovníky řádu. V roce 1261 se litevským spojencem proti Livonsku stala Novgorodská rus, v jejímž čele stál kníže Alexandr Něvský. Válečného tažení do Livonska iniciovaného litevským vojvodcem Treniotou se však ruští bojovníci nezúčastnili a litevští bojovníci čekali na jejich pomoc zbytečně. V roce 1263 Mindaugase zabili spiklenci.

Po smrti Mindaugase se Žemaitie vrátilo k Litvě a litevský trůn převzal Treniota, avšak jen na krátkou dobu. Treniota byl brzy zavražděn a moc převzal syn Mindaugase, Vaišvilka. V roce 1267 Vaišvilka trůn přenechal svému švagru Švarnovi z Haliče, který však nezískal uznání všech litevských zemí.³⁷ „V roce 1268 uznal papež Kliment IV. českého panovníka Přemysla Otakara II. Mindaugasovým nástupcem”.³⁸ Během vlády dynastie Gediminovců vznikly na litevském území obchodní cesty mezi Rusí a západními zeměmi. Ve 13. století se z litevského zboží prodávaly především kožešiny, vosk a dřevo.³⁹

Švarn z Haliče byl vyhnán roku 1269 kernavským knížetem Traidenisem, který vedl pohanskou opozici. Pod vedením Traidenise bylo uskutečněno několik loupežných výprav na území řádu rytířů. Do roku 1274 si řád podmanil Skalvu a

³⁶ Tamtéž, s. 29.

³⁷ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 30-33.

³⁸ Tamtéž, s. 33.

³⁹ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 43.

Nadruvu, o 9 let později byli dobiti Jatvingové a řeka Němen⁴⁰ dělila území mezi řádové rytíře a Litvu. Sousední kmeny uznaly Traidenise za svého panovníka a pomáhaly mu bojovat proti řádu. Litevští bojovníci v čele s Traidenisem roku 1274 zaútočili na Halič a o dva roky později byla uzavřena mírová smlouva. Traidenis zemřel o 5 let později, mezi léty 1281-1282. Traidenisovou zásluhou vznikla sjednocená litevská země, bránící se před nepřáteli.

Rytíři dobyli Zemgalsko roku 1292.⁴¹ Dobytím se Zemgalsko připojilo k livonské konfederaci.⁴²

Od roku 1295 Litvě panoval Vytenis. Vytenis ovládl několik ruských knížectví, a to prostřednictvím vojenských tažení a sňatkové politiky. Během své vlády pokračoval v boji s řádovými rytíři. V letech 1315 - 1316 Vytenise vystřídal na trůně jeho bratr Gediminas. Gediminas dobyl Minsk, roku 1323 Kyjev a poté roku 1340 Smolensk.⁴³ Přestože Kyjev od 20. let 14. stol. spadl pod litevskou nadvládu, i nadále do konce tohoto století odváděl daň Zlaté hordě.⁴⁴ O rok později vládl Gediminas také nad Pinskem a Turovem. Nad některými podrobenými místy na Rusi vládli dále Rurikovci, jinde Gediminas ustanovil panovníkem svého příbuzného.⁴⁵ Místním ruským knížecím rodům však byla zachována práva a výjimečná postavení.⁴⁶ „Rozdrobená ruská knížectví nebyla schopna účinně vzdorovat litevské expanzi, leckdy místní knížata spatřovala v litevské říši záštitu proti Tatarům i proti ruským soupeřům.”⁴⁷ Vztah mezi Litvou a vládci Ruska, tj. tatarskými chány, byly buď spojenecké nebo nepřátelské. Litevští bojovníci byli na Rusi napadeni Tatary až když došli na území, kde je Tataři nechtěli tolerovat. Tatarské útoky v letech 1338 a 1339 litevští bojovníci úspěšně zneškodnili. Roku 1341 Gediminas ustanovil Jaunutise, jednoho ze svých synů, vrchním knížetem. Roku 1345 však Jaunutise jeho dva bratři, Algirdas a Kestutis, připravili o moc a spolu začali panovat litevské zemi. Kestutis se staral o obranu litevského území před nápory řádových rytířů. Oproti tomu Algirdasovou prioritou v jeho mocenském programu z roku 1358 se stalo ovládnutí území lotyšských kmenů a celého Ruska. Podrobil si však pouze Černigov, Novgorod-Seversk, Brjansk a v roce 1363 se jeho vláda v Kyjevě stala ještě pevnější.

⁴⁰ Řeka Němen – v současnosti protéká Běloruskem, Litvou a Kaliningradskou oblastí.

⁴¹ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 34-35.

⁴² ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 34.

⁴³ Tamtéž, s. 52-53.

⁴⁴ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 49.

⁴⁵ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 53.

⁴⁶ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 37

⁴⁷ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 53.

Moskvu, na níž byly v letech 1368, 1370 a 1372 vedeny válečné tažení, nedobyl. I když se Algirdas území Lotyšska a celé Rusi nezmocnil, Litva byla v té době jednou z největších zemí evropského kontinentu.⁴⁸

Roku 1377 nastoupil na trůn Algirdasův syn Jagello (Jogail).⁴⁹ V roce 1380 Jagello uzavřel spojenectví se Zlatou hordou proti Moskvě. V témže roce mělo dojít ke společné bitvě proti Moskvě, avšak moskevský kníže Dmitrij porazil Tatary na kulikovském poli dřív, než Litevci dorazili. Ve 14. století se Moskva stala pro litevský stát podobně velkým nepřítelem jako němečtí rytíři.⁵⁰ Litevský stát se rozšiřoval nejen díky válečným výpravám, ale také pomocí úspěšné sňatkové politiky. Algirdas se oženil s dcerou vitebského⁵¹ knížete. Gediminasova dcera Marie se vdala za knížete Dmitrije Tverského. Roku 1318 se konala svatba Gediminasova syna Liubartase s dcerou panovníka Volyně. V roce 1325 si Gediminasova dcera Ofka vzala Jiřího Mazovského, vládce Haliče a Volyně. V letech 1340 - 1392 bojovalo Polsko, Uhry a Litva o území Haliče a Volyně. Halič připadla Polsku a Litva si vybojovala Volyň. Litevští panovníci dále rozšiřovali hranice směrem do Rus, a to nejen kvůli územnímu rozmachu, ale také chtěli využít ruské bojovníky ve válce proti křižovým rytířům. Ruská území, spadající pod litevskou nadvládu, se snažili litevští panovníci začlenit do litevského státu a oproti tatarským vládcům zachovali místní práva (pozemková vlastnictví knížecích rodů, postavení bojarů i kupeckých uskupení). Od roku 1316 měly ruské země patřící Litevcům metropolitu⁵², který podléhal jen litevskému panovníkovi. Metropolité však vykonávali svou činnost pouze během let 1316-1330, 1354-1361, 1375-1379. Proti Metropolitovi bojovala moskevská opozice, která chtěla sjednotit celou Rus a následně na Rusi zachovat centrum pravoslavlí.⁵³

2.4 Livonsko ve středověku

Německobaltiští panovníci spojili lotyšské a estonské obyvatelstvo do jednoho státu na sedm století. Vytvořený celek s názvem Livonsko představovalo pro západní svět most mezi Ruskem a Evropou, průsečík kultur.⁵⁴

Roku 1346 řád německých rytířů koupil od dánského krále Waldemara zbytek

⁴⁸ Tamtéž, s. 54-57

⁴⁹ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 38.

⁵⁰ Tamtéž, s. 53.

⁵¹ Vitebsko – oblast dnešního severního Běloruska

⁵² Metropolita – biskup či představitel církevní oblasti

⁵³ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 48-50.

⁵⁴ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 35-37.

estonského území, které připojil k existujícímu livonskému státu. Moc nad Livonskou konfederací zaštiťovaly hrady, opevněné kláštery, biskupství a města. Do začátku 20. století Livonsku vládla německá vrstva, kterou na venkově představovali němečtí feudálové a ve městech německý patriciát⁵⁵. Ve většině případů však lotyšské a estonské obyvatelstvo zůstalo neponěmčeno. Na začátku vzniku Livonska se tzv. neněmečtí obyvatelé mohli věnovat řemeslu či obchodovat, avšak přelom 14. a 15. století to změnil. Neněmečtí obyvatelé neměli povoleno stávat se vlastníky městských pozemků, zabývat se velkoobchodem či být součástí kupeckých gild i cechů. Od konce 14. století nemohly uzavírat svatby mezi měšťany a neněmeckým obyvatelstvem.⁵⁶

Livonská konfederace představovala spíše území spojené jednou nadvládou, nikoli jednotný státní útvar. Vládnoucí vrstvu zastupoval livonský rytířský řád, rižský arcibiskup, biskupové a města. Ve 14. století se jedním z hlavních nepřátelů Livonska stala Litva. Mezi léty 1454 - 1466 se vedla tzv. třináctiletá válka mezi řádem německých rytířů, Pruskem a Polskem. V prosinci roku 1502 se pak livonští bojovníci setkali s ruským vojskem v bitvě u Smolinu, ze které vítězně vzešli rytíři. Vítězství livonských rytířů bylo opravdovým překvapením, protože moc držely v té době jiné státy – Moskva, Polsko-litevská konfederace a Švédsko.

Od 20. let 16. století se v evropských zemích uskutečňovala reformace. Pozitivní ohlas měla v severním Německu, Skandinávii i východopruských oblastech. Po roce 1525, kdy se uskutečnila sekularizace řádového státu, se prosadila i v Livonsku. Reformace se ujala především ve městech.⁵⁷ V Rize bylo luteránství zavedeno roku 1522. Od roku 1554 se v Livonsku luteránství stalo uznávaným náboženstvím.⁵⁸

2.5 Litva od christianizace do lublinské unie

„Poměrně stabilizovaná situace v Prusku a Livonsku, finanční zabezpečení vojensko-politických projektů, umožněné mj. i aktivní účastí řádu v obchodu na Baltu, dovolily vystupňovat úsilí o ovládnutí žemaitského koridoru a podrobení pohanské Litvy – hlavního cíle jeho zahraničně politické aktivity od osmdesátých let 13. století. Roku 1337 si řád vymohl na císaři Ludvíkovi Bavorovi udělení formálního panství

⁵⁵ Patriciát – vrstva bohatých obchodníků.

⁵⁶ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 37-42.

⁵⁷ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1. vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 25-29

⁵⁸ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 79.

*nad Litvou.*⁵⁹ V tomto roce získal řád německých rytířů od římskoněmeckého císaře darovací smlouvu na Litvu.⁶⁰ Roku 1358 nabídl římskoněmecký císař Karel IV. křest litevskému panovníkovi, a tím také ochranu proti řádovým rytířům. Algirdas, litevský panovník, však za křest požadoval vrátit rytíři dobyté území baltských kmenů (od Daugavy na severu k Pergole na jihu), vznik nezávislé litevské církevní organizace, vyhnání řádu na východ k obraně Rusi před Tatary a následně si Algirdas dělal nárok na ovládnutí celé Rusi. Požadavky to však byly nesplnitelné, následkem čehož začaly nové válečné výpravy proti Litvě.⁶¹ Roku 1362 křižoví rytíři dobili hrad v Kaunasu, jehož obléhání trvalo dva týdny. Poté nájezdy ničily okolí Vilnius a Trakai.⁶²

Litva dosud patřila k posledním zemím, ve kterých stále převládalo pohanství. Křesťanství se stalo politickou otázkou, která by přinesla Litvě spojení (Moskvu nebo Polsko) proti křižákům. Panovník Jagello dne 14. srpna 1385 přijal podmínky polských delegátů ke korunovaci (nechat se pokřtít, propustit polské zajatce, včlenit Litvu do Polska, vrátit Polsku ztracená území, vyplatit odškodnění předchozímu nápadníku dědičky trůnu Vilémovi Habsburskému). Dne 14. února 1386 byl Jagello pokřtěn, vzal si za manželku princeznu Hedviku a 4. března byl korunován na polského krále. Uzavřením manželství mezi litevským panovníkem Jagellem a polskou princeznou Hedvikou vznikl významný státní útvar.⁶³ Krevská unie přinesla Polsku status království, oproti tomu litevské velkoknížectví bylo známo jen jako tzv. „litevské a ruské země“ či se o něm mluvilo jako o Jogailově majetku.⁶⁴ V roce 1386 panovník nakázal odvrátit se od pohanské víry a přejít ke křesťanské víře. Přijetím katolické víry však litevští panovníci začali ztrácet těsné spojení nad poddanými v ruských zemích, kteří začali být těsně spjati s Moskvou, pravoslavným centrem.⁶⁵ Po přijetí křesťanství němečtí rytíři ztratili důvod pro svá válečná tažení do Litvy, jejíž území chtěli ovládnout. A protože se báli válečného útoku ze strany polsko-litevské unie, snažili se přesvědčit evropské dvory, že litevský dvůr přijetí křesťanské víry jen předstíral, aby mohli dále vést křižáckou

⁵⁹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 45.

⁶⁰ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 41.

⁶¹ Tamtéž, s. 46-47.

⁶² Tamtéž, s. 42.

⁶³ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 59.

⁶⁴ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 55.

⁶⁵ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 60.

výpravu.⁶⁶

Na konci 80. let 14. století se Vitold, syn litevského velkokníže Kestutise (jeden ze synů Gediminase), stal vedoucím opozice a dožadoval se trůnu.⁶⁷ V roce 1391 Vitoldova dcera Sofie uzavřela sňatek s Jogailovým nepřítelem, moskevským knížetem Vasilijem I., čímž donutil Jogaila jednat.⁶⁸ Jagello „*mu smlouvou z 5. srpna 1392 předal správu Litvy a ponechal si pouze vrchní vládu*”⁶⁹. V roce 1401 Vitold získal titul litevský velkokníže a Jagello se od té doby tituloval vrchním knížetem.⁷⁰ „*Vitoldovo panování hodnotí historici jako jednu z nejslavnějších kapitol litevských dějin. Vnitřní konsolidace, upevnění mocenského postavení Litvy a úspěšná zahraniční aktivita na západě i východě položily základ vitoldovské tradici, která se v moderní době stala organickou součástí národního historického povědomí Litevců.*”⁷¹ Roku 1409 Vitold podporoval povstání Žemaitů, což dalo základ boje mezi Litevsko-polským státem a křižovými rytíři.⁷² Roku 1410 byli němečtí rytíři poraženi polsko-litevskými bojovníky v bitvě u Grunwaldu (něm. Tannenberg).⁷³ „*Grunwaldská bitva se stala vyvrcholením staletého zápasu o Žemaitsko.*”⁷⁴ Za litevské vojsko v bitvě bojovala také armáda z Červené Rusi a tatarští bojovníci, které vedl vyhnaný chán Dželal-el-Din.⁷⁵ Za německé rytíře bojovali pruští i slovanští válečníci. Livonští bojovníci jim přišli na pomoc v srpnu. Dne 27. září 1422 byl podepsán Melnský mír, kterým Žemaitsko trvale připadlo Litvě. V létě roku 1430 měl být velkokníže Vitold korunován. Korunovaci prosazoval král Zikmund, který chtěl oslabit polského soupeře. Korunovace se však neuskutečnila, protože korunovační poselstvo bylo na cestě zajato a 27. října 1430 Vitold bez mužského potomka zemřel.⁷⁶ Král Vladislav II. Jagellonský skonal v roce 1434.⁷⁷

⁶⁶ TURNBULL, Stephen. *Grunwald/Tannenberg 1410*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. S. 18.

⁶⁷ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 60

⁶⁸ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 57.

⁶⁹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 60.

⁷⁰ TURNBULL, Stephen. *Grunwald/Tannenberg 1410*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. S. 19.

⁷¹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 60.

⁷² Tamtéž, s. 60.

⁷³ Tamtéž, s. 47.

⁷⁴ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 60.

⁷⁵ TURNBULL, Stephen. *Grunwald/Tannenberg 1410*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. S. 28.

⁷⁶ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 61-63.

⁷⁷ TURNBULL, Stephen. *Grunwald/Tannenberg 1410*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. S. 84.

Na trůn byl 22. června 1440 litevskými bojary dosazen syn polského krále Jogaily Kazimír.⁷⁸ Kazimír zemřel v roce 1492 a na trůně zanechal svého syna Alexandra.⁷⁹

V poslední třetině 15. století car veškeré Rusi Ivan III. ovládnul Novgorod a Pskov a usiloval o navrácení ruských území. To dalo podnět pro započatí rusko-litevské války, která byla ukončena mírem v roce 1503. Ruské země získaly území v povodí horního toku Oky a Dněpru. Roku 1479 se krymský chanát a Moskva staly spojenci v boji proti litevskému státu a Zlaté hordě. Moskva vyhnala Mengli-Gireje, chána Zlaté hordy, z ruských zemí a krymský chán se dožadoval odvádění roční daně od Litvy. Od roku 1482 krymští Tataři drancovali litevskou krajinu.

Po Alexandrově smrti v roce 1506 vládl jeho bratr Zikmund starý, za kterého opět propukly boje s krymskými Tatary a kazaňským chanátem. Dne 8. září 1514 polsko-litevské vojsko zvítězilo nad moskevskými bojovníky v bitvě u Orše, avšak Smolens nadále zůstal ruský. Roku 1532 Litva uzavřením příměří získala zpět část bývalého území.⁸⁰

Zikmund starý si přál dosadit na trůn svého syna Zikmunda Augusta. Ten se roku 1529 stal velkoknížetem a o rok později byl korunován polským králem. V roce 1529 byl vydán tzv. první litevský statut, tj. zákoník, jehož zájmem bylo sjednotit litevské právo. Druhý litevský statut byl vydán roku 1566.⁸¹ V téže roce proběhla soudní reforma. Vznikly tzv. kuopy (soudy pro poddané), městské soudy, krajské sněmíky, šlechtické krajské soudy (zemské, hradní, komorní), vyšší soudy (maršálkovský a hospodářský). Vzniklo nové správní dělení Litvy, tj. vznikla nová vojevodství. V 1. polovině 16. století Litva zažívala hospodářský i kulturní rozkvět.⁸² Do poloviny 16. století se Litevské velkoknížectví a Polsko chovaly jako dva autonomní státy, které byly spojeny jen stejným panovníkem.⁸³ Rozvoj zemí vystřídal v 60. letech 16. století Livonské války. Ofenzíva Ivana IV. na Litvu donutila uzavřít těsné spojení Litevského velkoknížectví s Polskem v boji proti ruským zemím. Lublinská unie vznikla 1. července 1569. Litva podepsáním dohody získala na svou stranu polskou armádu a Polsku podstoupila Volyň, Podlasí a Kyjevsko. Podpisem dohody obě země také přijaly následující podmínky: „*Šlechtici*

⁷⁸ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 63.

⁷⁹ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 66.

⁸⁰ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 69-70.

⁸¹ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 66-68.

⁸² ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 71-73.

⁸³ Tamtéž, s. 69.

obou zemí nyní společně volili panovníka – polského krále, který se automaticky stával i litevským velkoknížetem. Tím odpadl dosavadní samostatný volební akt ve Vilniusu. Obě země měly nyní společný sněm a zahraniční politiku. Nadále si podržely vlastní pokladnu, vnitřní správu a vojsko. Bylo též zrušeno omezení nabývat majetky v druhé zemi.”⁸⁴ Podepsáním unijního aktu byla vytvořena tzv. Rzeczpospolita, tedy republika.⁸⁵ Zikmund August, poslední vladař Gediminasovské dynastie, zemřel v červenci r.1572.⁸⁶

2.6 V zajetí livonských válek

Již od 50. let 16. století se začal o oblast Pobaltí zajímat car Ivan IV. Když roku 1555 představitelé Livonska odmítli platit Rusi daně, car spolu s tatarskými i mongolskými bojovníky napadl Livonské země.⁸⁷ Kromě vzpoury proti placení daně také k pustošení livonských zemí přispěla uzavřená spojenecká smlouva Livonska s polsko-litevským státem. Car spojenectví chápal jako zradu, protože Ruské země měly s Livonskem uzavřenou mírovou smlouvu pojednávající o neuzavírání spojeneckých smluv s Polskem, Litvou a Švédskem.⁸⁸ Už roku 1558 ztratilo Livonsko v boji s ruskou armádou pevnost Narvu a o dva roky později moskevské vojsko zvítězilo nad livonskými rytíři v bitvě u Ěrgeme.⁸⁹ Započaly tak tzv. livonské války táhnoucí se mezi léty 1558-1583, po jejichž skončení bylo Livonsko rozděleno mezi polsko-litevské království, Švédsko Dánsko a Prusko.⁹⁰

Roku 1560 ruští válečníci zvítězili nad řádovými rytíři v bitvě u Härgmäe. Do začátku 60. let si svou moc před ruským vojskem zachovala jen Riga a Tallinn.⁹¹ V době, kdy car Ivan IV. napadl Livonsko, měl livonský řád svůj mocenský rozmach za sebou a definitivní konec moci před sebou. Kvůli upadající moci livonských rytířů a ataku Ivana IV. se Livonsko roku 1561 stalo lénem Polska.⁹² „*Ještě koncem listopadu pak arcibiskup řížský Keller a zástupci livonské šlechty a části měst složili lenní slib Zikmundu Augustovi, a konfederace tak oficiálně zanikla.*”⁹³

Po zániku livonské konfederace následovalo vydání dvou důležitých

⁸⁴ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 76.

⁸⁵ BERESNEVIČIŮTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 80.

⁸⁶ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 75-76.

⁸⁷ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 30.

⁸⁸ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 81.

⁸⁹ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 30.

⁹⁰ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 80.

⁹¹ Tamtéž, s. 81.

⁹² DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 31

⁹³ Tamtéž, s. 31.

dokumentů polským králem. Vydáním tzv. Privilegium Sigismundi Augusti dne 28. 11. 1561, král potvrdil místní šlechtická privilegia a přijal politickou a náboženskou nezávislost šlechty. Posléze byl vydán dokument zaměřující se na členění území Livonska, tzv. Pacta subjectionis (někdy nazýván také Provisio ducalis). Dokumentem bylo území Livonska rozděleno na dvě části. Vévodství Kuronské vzniklo z jihozápadního území dnešního Lotyšska a ostatní území (severní území od řeky Dviny) se stalo součástí polsko-litevského státu.⁹⁴

V první polovině 60. let však ruská vojska začala ztrácet dobytá území. Severní část země s Tallinnem zachránili Švédové, kteří roku 1561 získali do svých rukou správu tohoto území. Jižní a střední část Livonska si přisvojilo polsko-litevské království a zbylé území Livonska, tj. Vidzemsko a Latgalsko, byla prodána dánskému králi Frederiku II. Toto území spravoval jeho mladší bratr, vévoda Magnus, který se oženil s neteří Ivana IV. a v Moskvě byl roku 1570 korunován livonským králem. Roku 1563 Ivan IV. stahující se z livonského území zaútočil na Litvu, ve které zpustošil Polock. Roku 1572 ruský car opětovně zaútočil na území Livonska pod polsko-litevskou a švédskou nadvládou. V tomto období byla ruská vojska úspěšná a dobyli množství livonským měst, Tallinn ovšem opět nedobyli. V roce 1577 ruská armáda dobyla většinu Vidzemska, Estonska a město Daugavpils. Následně však byli ruští vojáci hnáni z litevského území králem Štěpánem Báthorym, který se zmocnil Polocku a ruských pevností Velikije Luki a Pskovu. Mír byl uzavřen 15. 1. 1582.⁹⁵ „Skončil tak první pokus Ruska získat přístup k Baltskému moři.“⁹⁶

2.7 Livonsko a Polsko-litevský stát do počátku 18. století

Po smrti krále Zikmunda Augusta roku 1572 polsko-litevská unie řešila, kdo dosedne na trůn. Polští magnáti prosazovali ruského cara Ivana IV., případně jeho syna Fedora. Avšak stále trval zájem jak Polska, tak Litvy a Švédska udržet Pobaltí neruské. Roku 1573 byl polskými představiteli zvolen nový polský král – Jindřich z Anjou. Ve své funkci však Jindřich z Anjou vydržel jen rok, v červnu 1574 utekl zpět do Francie a stal se francouzským králem. Na polský trůn dosedl roku 1575 kníže Štěpán Báthory.⁹⁷

⁹⁴ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 32.

⁹⁵ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 81-83.

⁹⁶ Tamtéž, s. 84.

⁹⁷ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 33.

Po připojení Livonska do polsko-litevského státu se livonské území začalo nově dělit na tzv. prezidiáty (korespondovaly s polským vojvodstvím) a poté na obvody. Livonská šlechta ztratila některá svá práva (například držení místních úřadů). V 80. letech 16. století začala polská strana razit protireformační politiku. To se projevilo tzv. kalendářovými nepokoji v letech 1584-1589, které vyústily v zavedení gregoriánského kalendáře.

Král Štěpán Bathory zemřel roku 1586. Novým panovníkem se stal roku 1587 švédský král Zikmund III. Vasov, který bojoval o opětovné sjednocení celého Livonska, a to pod polskou nadvládou. To vyústilo do války se Švédskem, ve které bylo švédské vojsko poraženo u Kirchholmu roku 1604. Roku 1599 byl Zikmund svržen ze švédského trůnu.⁹⁸

Roku 1604 byl dosazen na švédský trůn Karel IX. Livonská část nezůstala polsko-litevskému státu dlouho. Nový švédský král Gustav II. Albert roku 1617 zvítězil nad polsko-litevským vojskem, dobyl Rigu a od roku 1629 patřila většina území Livonska Švédsku. Pod správou Polska zůstalo jen Latgalsko a Kuronské vévodství.⁹⁹ Na počátku 17. století se polsko-litevští bojaři snažili ovládnout území Rusi. Roku 1611 se jim podařilo dobýt Smolensk a poté Moskvu, ve které také krátkou dobu vládli. Po Zikmundovi vládl úspěšně jeho syn Vladislav IV. Posléze po jeho smrti, za vlády jeho bratra Jana II. Kazimíra, se polsko-litevské území opět ocitlo ve válečném konfliktu. Proti Polákům zaútočili ukrajinští kozáci v čele s Bohdanem Chmelnyckým a poté ruská armáda, jenž dobyla Smolensk, Polovo, Vitebsk, Minsk, Vilnius, Latgalsko a snažila se ovládnout také Rigu. K ruské armádě se roku 1655 přidala švédská vojska, která dobyla Polsko a severozápadní část Livonska. Roku 1656 byl uzavřen mír. Nedlouho poté se uskutečnilo povstání proti švédské vládě. Roku 1660 se polsko-litevský stát vzdal Livonska.¹⁰⁰ Na konci 60. let 17. století král Jan Kazimír pod náparem opozice ustoupil z polského trůnu.¹⁰¹

Během 2. poloviny 17. století polsko-litevskému státu vládlo množství šlechtických rodů a započaly boje s tureckými bojovníky, které trvaly téměř 30 let. Mír s Turky byl uzavřen roku 1699 za vlády Augusta II., který také začal neúspěšnou válku se Švédy o Livonsko, které teď spadalo pod Švédsko. Švédům zůstalo nejen Livonsko, ale vybojovali také Varšavu, Poznaň, Krakov a Toruň. Na počátku

⁹⁸ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 34-36.

⁹⁹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 86-87.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 99-100.

¹⁰¹ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 94.

18. století litevští obyvatelé opouštěli vlast, byla velká neúroda a rozpoutala se morová epidemie.¹⁰²

2.8 Kuronské vévodství do konce 18. století

Prvním vládcem tohoto státního útvaru se stal Gotthard Kettler.¹⁰³ Po jeho smrti roku 1587 převzal moc v Kuronském vévodství starší syn Gottharda Kettlera, Vilém. Kvůli neshodám se šlechtou však byla moc vévodovi Vilémovi odňata a vlády se chopil jeho bratr Fridrich. K největšímu rozmachu dovedl Kuronské vévodství vévoda Jakub, syn Viléma, který nechal stavět pivovary, lihovary i podniky vyrábějící sukna, skla a zpracovávající železo. V druhé polovině 16. let během polsko-švédské války se území vévodství zmocnila švédská vojska a roku 1658 byla dobyta také Jelgava, hlavní město vévodství.

Po Jakubovi byl na trůn dosazen vévoda Frederik Kazimír, jenž navázal styky s carem Petrem I.¹⁰⁴ Vláda Frederika Kazimíra v letech 1682 - 1698 zahájila etapu úpadku a krize, jenž posléze vyvrcholila během druhého polsko-švédského střetu tzv. velké severní války, probíhající v letech 1700-1721.

Po smrti Frederika Kazimíra byl na trůn dosazen Arnošt Jan Biron, zakladatel druhé kuronské dynastie. Arnošt Jan Biron byl po roce 1740 vyhnán do vyhnanství a v zemi až do jeho rehabilitace roku 1762 vládl zmatek. Po rehabilitaci přenechal Arnošt trůn svému synu Petrovi. Roku 1795 došlo k dělení Polska, při kterém bylo Kuronsko připojeno Kateřinou II. k Ruské říši.¹⁰⁵

2.9 Livonsko a polsko-litevská republika v 18.století

Na konci 17. století došlo ke vzniku silné koalice, složené z Dánska, Polska, Braniborska-Pruska a Ruské říše, jenž chtěla bojovat proti švédské moci. Početné akce této koalice vyústily na počátku 18. století v tzv. velkou severní válku (1700-1721). Válka, započatá s úsilím zeslabit švédskou moc, vyústila do převzetí moci druhými mocnostmi a to Pruska a Ruské říše. Velká severní válka byla začata útokem polsko-saské armády na Livonsko, které bylo pod vládou Švédska. Švédové posléze dobyli území Dánska, které podepsalo mírovou smlouvu už roku 1700. Švédové poté zaútočili také na polskou Rzeczypospolitą. Švédská vítězství byla brzy vystřídána porážkami. Roku 1702 byla švédská vojska poražena a Ruská říše

¹⁰² ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 100-103.

¹⁰³ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 37.

¹⁰⁴ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 90-93.

¹⁰⁵ DEJMEK, Luboš. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 40-41.

po mnoha pokusech získala přístup k Finskému zálivu, u kterého postavila pevnosti Petropavlovsk a Petrohrad. Roku 1704 získala ruská říše také velkou část Estonska a roku 1709 zvítězila nad švédskou armádou v bitvě u Poltavy. Roku 1710 byla ruským vojskem podrobena nejen Riga, ale také celé Livonsko a ruská armáda vítězně došla až do jižního (tehdy švédského) Finska. Válkou ztratilo Švédsko nejen svého krále Karla XII, jenž zemřel během boje v Norsku, ale také oblast Ingrie, části Karélie v oblasti Finského zálivu, celé Estonsko a Livonsko. Latgalsko, část původního Livonska, pozůstalo polsko-litevskému státu až do roku 1722. V tomto roce bylo Latgalsko během 1. dělení Polska připojeno Kateřinou II. k Ruské říši.¹⁰⁶

Po vítězství u Poltavy roku 1709 byl car Petr I. spokojený s postavením Ruské říše, proto svrhl ze stolu pruský návrh na rozdělení Polska. To se však změnilo za vlády Kateřiny II. (1762-1796). Polsko se mezi 60. – 70. léty 18. století nacházelo v krizi, z čehož nesly prospěch jen sousední mocnosti.¹⁰⁷ Když roku 1766 sejm polsko-litevské republiky obnovil rovnoprávnost nekatolíků s katolíky, využili toho okolní mocnosti vtrhnutím do země a roku 1772 se uskutečnilo 1. dělení Polska. K Ruské říši bylo připojeno Latgalsko, Polocko, Vitebsko, Mstislavlsko i část Minského vévodství.¹⁰⁸ K největší politické krizi Republiky došlo v poslední čtvrtině 18. století. I přes to však v posledních letech 18. století nastala doba kulturního rozkvětu republiky obojího národa, tj. byly zakládány školy, byla založena Vilenská akademie, byl sepsán první litevský slabikář a byly budovány manufaktury na výrobu lněného plátna, svíček i papíru.¹⁰⁹ Dne 3. května 1791 byla přijata ústava zbytku republiky obojího národa, následkem čehož do Republiky vtrhla ruská armáda a roku 1793 se uskutečnilo 2. dělení Polska mezi Prusko a Rusko. Území Gdaňsku, Toruně a Poznaně bylo přiděleno Prusku a republiku tvořilo už jen území etnické Litvy, Brodná, Novgorodu a Brestu, tj. 200 000 km². O dva roky později dne 24. 10. 1795 byla republika rozdělena potřetí. Kromě tradiční účasti Pruska a Ruska se na dělení podílelo také Rakousko.¹¹⁰ Ruská říši ovládla Aukštajtsko a Žemajtsko a pod pruskou vládu nově spadala oblast levého břehu řeky Němen.¹¹¹

Připojením Livonska v roce 1710 (a Estonska) získalo Rusko hned několik výhod. Baltské území poskytlo Ruské říši několik nezamrzajících přístavů, jenž se

¹⁰⁶ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 48-50.

¹⁰⁷ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 106.

¹⁰⁸ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 103-104.

¹⁰⁹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 107-108.

¹¹⁰ BERESNEVIČIŪTĖ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. S. 104-107.

¹¹¹ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 111.

měly podílet na rozvoji ruského obchodu s evropskými zeměmi a baltské úřednictvo plánoval Petr I. využít pro rozvoj ruských úřadů.¹¹² Ihned po připojení Livonska car potvrdil livonské šlechtě privilegia, kterými byla podložena samostatnost livonské gubernie v rámci Ruské říše. Celé 18. století bylo pro livonskou gubernii ve znamení autonomie, kdy car či carevna se do jejího fungování nevměšovaly. Do poloviny 18. století byly gubernie řízeny zemskými radami.¹¹³ Vysoká privilegia získala německo-baltská vrchnost v době vlády carevny Alžběty v letech 1741-1762.¹¹⁴ „K určité změně v postavení německo-baltské aristokracie došlo po nástupu Kateřiny II. (1762-92), která se jako první pokoušela o výraznější unifikaci baltských provincií s vlastní říší.”¹¹⁵ Ještě do roku 1782 mezi baltským a ruským územím fungovala celní hranice, která zanikla až rozhodnutím Kateřiny II. Vláda carevny také zavedla začínající kontrolu nad dosud samostatnou finanční a daňovou správou baltských provincií.¹¹⁶ Za vlády Kateřinina syna Pavla I. (1796-1801) byla samostatnost litevského území a livonské gubernie opět zavedena.¹¹⁷

¹¹² DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 50.

¹¹³ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 104-105.

¹¹⁴ DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. S. 51.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 51-52.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 52-53.

¹¹⁷ ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských států*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. S. 115.

3 Lotyšsko

3.1 Aktuální politicko-společenská situace

3.1.1 Zahraniční politika

Po rozpadu SSSR a obnově samostatné republiky roku 1991 se Lotyšsko stalo demokratickým státem s parlamentní formou vlády. Od té doby se Lotyšsku podařilo zaintegrovat se do evropského prostoru.¹¹⁸ O tom svědčí členství a spolupráce Lotyšska v evropských i světových projektech a organizacích.

Dne 17. září 1991 se Lotyšsko stalo součástí Organizace spojených národů (OSN), která slouží k zachování celosvětového míru a bezpečnosti.¹¹⁹ Ke dni 20. dubna 2018 bylo Lotyšsko členem následujících komisí a rad OSN – Komise věd a techniky, Statistická komise OSN, Výkonná rada struktury OSN genderové rovnosti a prohlubování ženských práv a možností (angl. UN-woman) a Rada práv člověka OSN. Také je členem několika orgánů UNESCO při OSN.¹²⁰

Dne 29.března 2004 se Lotyšsko stalo součástí Severoatlantické aliance.¹²¹

Dne 1. května 2004 se Lotyšsko stalo členem Evropské unie a o 10 let později, 1.ledna 2014, přijalo jednotnou evropskou měnu Euro, čímž se stalo součástí Eurozóny. Republika také plnila roli předsedy EU a to od ledna do června 2015.

Lotyšsko také od 21. prosince 2007 spadá do schengenského prostoru.¹²²

Už od roku 1996 si Lotyšsko přálo stát se členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). K tomuto cíli se země začala přibližovat roku 2004, kdy vláda přijala nařízení, která vedla ke spolupráci s OECD. Následně 30. května 2013 začaly mezi OECD a Lotyšskem vstupní dialogy a dne 2.

¹¹⁸*Lotyšsko v kostce*. [online] Velvyslanectví Lotyšské republiky v České republice [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/cz/prague/o-lotyssku/lotyssko-v-kostce>

¹¹⁹*Латвия в Организации Объединенных наций*. [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. Dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latviya-v-mezhdunarodnyh-organizaciyah/latviya-v-oon>

¹²⁰*Латвия в выборных органах системы ООН*. [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latviya-v-mezhdunarodnyh-organizaciyah/latviya-v-vyboryh-organah-sistemy-oon>

¹²¹*Политика безопасности*. [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/politika-bezopasnosti>

¹²²*Lotyšsko*. [online] EUROPA [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/latvia_cs

června 2016 bylo Lotyšsko podpisem smlouvy přijato mezi členy OECD.¹²³ Lotyšsko usilovalo o členství v této organizaci, neboť ta je považována za značku kvalitní ekonomiky.¹²⁴

Kromě těchto organizací je Lotyšskou součástí také Rady Evropy (RE), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Mezinárodního měnového fondu (MMF), Světové obchodní organizace (WTO).¹²⁵

Lotyšsko udržuje spolupráci také se státy svého regionu. Spolu s Litvou a Estonskem vytvořilo 8. listopadu 1991 tzv. Baltské shromáždění. Cílem tohoto shromáždění je vedení diskuze, předkládání návrhů rezolucí a doporučení svým parlamentům i mezinárodním organizacím.¹²⁶ V roce 1992 byla také založena Rada států baltského moře, která má za úkol nejen rozvoj ekonomiky a mezinárodní spolupráce, ale také občanské společnosti, demokracie a ochrany lidských práv.¹²⁷

Současný premiér Lotyšska Maris Kučinskis vyzdvihuje spolupráci republiky s Německem. Nechal se slyšet, že Lotyšsko má s Německem „*tradičně dobré vztahy*“ a také se vyjádřil, že Německo je díky exportu třetí největší obchodní partner Lotyšska.¹²⁸

3.1.2 Vnitřní politický systém

Lotyšsko je parlamentní republika, jejíž politický systém je představen mocí zákonodárnou, výkonnou a soudní. Jednokomorový lotyšský parlament se nazývá Sněmovna a je tvořen 100 poslanci, kteří jsou voleni na 4 roky. Sněmovna tvoří zákony a jedenkrát za 4 roky volí prezidenta. Prezident může být zvolen pouze

¹²³Процесс присоединения Латвии к Организации экономического сотрудничества и развития. [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latvia-oecd>

¹²⁴ГЛУХИХ, Александра. Финансовое НАТО. Почему Латвия хочет вступить в ОЭСР и что это на самом деле значит. [online] DELFI [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/story/finansovoe-nato-pochemu-latviya-hochet-vstupit-v-oesr-i-cto-eto-na-samom-dele-znachit.d?id=47361781>

¹²⁵Факты о Латвии. [online] Latvia [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.latvia.lv/ru/key-facts/facts>

¹²⁶Сотрудничество Балтийских государств. [online] Министерство иностранных дел [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/sotrudnichestvo-v-regione-baltiyskogo-morya/sotrudnichestvo-baltiyskih-gosudarstv>

¹²⁷Совет государств Балтийского Моря (СГБМ). [online] Ассоциация сотрудничества со странами региона Балтийского моря НОРДЕН [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.norden.spb.ru/ru/partnery/sovet-gosudarstv-baltiiskogo-morya-sgbm>

¹²⁸Кучинскис: между Германией и Латвией традиционно хорошие отношения. [online] Наш город - Новости Даугавпилса [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.gorod.lv/novosti/268778-kuchinskis-mezhdu-germaniei-i-latviei-traditsionno-horoshie-otnosheniya>

dvakrát za sebou, to znamená maximálně na 8 let. Prezident jmenuje premiéra. V současnosti je hlavou lotyšského státu Raimonds Vējonis, který byl zvolen do úřadu 8. června 2015. Výkonnou moc představuje kabinet ministrů, v jejímž čele stojí premiér. Současná lotyšská vláda je tvořena 13 ministry.¹²⁹

Vnitřní politická situace Lotyšska je dlouhodobě velmi nestabilní a proměnlivá. Jmenovaný premiér a vláda ve své funkci často nesetrvají dlouho.¹³⁰ O tom svědčí i výsledky posledních parlamentních voleb.

Z posledních parlamentních voleb roku 2014 vzešla vláda premiérky Laimdoty Straujumy, která byla utvořena politiky tří politických stran – „Jednoty“, „Svazu zelených a farmářů“ a „Nacionálního sdružení“. Vláda fungovala od 22. ledna 2014 a již dne 7. prosince 2015 premiérka podala prezidentu republiky demisi, čímž padla i celá vláda.¹³¹ O skončení vlády se hovořilo již týden před podáním demise kvůli státnímu rozpočtu na rok 2016 a také kvůli nepopulárnímu kroku vlády schválení zvýšení mezd státním zaměstnancům (tzn. i premiéru a ministrům) o 600-700 eur. Slabou podporu premiérce také ukázal průzkum veřejného mínění, ve kterém se pouze 3 % dotázaných vyjádřilo, že i nadále by Straujumu chtělo vidět ve vedení vlády.¹³²

Dne 11. února 2016 byla jmenována vláda nového premiéra - Marise Kučinskiseho, člena „Svazu zelených a farmářů“. V této vládě jsou zastoupeny tři politické strany - 3 ministři jsou z politické strany „Nacionální sdružení“, 5 ministrů je z politické strany „Jednota“ a 6 ministrů je ze Svazu zelených a farmářů. Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo školství a vědy i Ministerstvo sociálních věcí vedou ministři politické strany „Jednota“. V čele Ministerstva obrany pak stojí představitel „Svazu zelených a farmářů“.¹³³

¹²⁹ *Политика*. [online] Latvia [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.latvia.eu/ru/key-facts/politics#node-3190>

¹³⁰ *Президенты министров Латвийской республики*. [online] Государственная канцелярия Латвии [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.mk.gov.lv/ru/content/prezidenty-ministrov-latviyskoy-respubliki>

¹³¹ *Премьер-министр Лаймдота Страумя ушла в отставку*. [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/politika/premer-ministr-laymdota-straumya-ushla-v-otstavku.a158365/>

¹³² *ИВАНОВА, Мария. Премьер-министр Латвии объявила об отставке правительства*. [online] ТАСС Информационное агентство России [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2504129>

¹³³ *Lotyšsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. [online] BusinessInfo [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/lotysko-zakladni-charakteristika-teritoria-17783.html>

Nové parlamentní volby se odehrají 6. října 2018.¹³⁴ Podle průzkumu veřejného mínění z prosince 2017 by volby dopadly takto: „Souhlas“ (20,7 %), „Svaz zelených a farmářů“ (14,3 %), „Nacionální sdružení“ (7,3 %). Následují politické strany „Lotyšská asociace regionů“, „Jednota“ a „Nová konzervativní strana“.¹³⁵ Průzkum z května 2018 pak hovoří o mírném posilování politické strany „Souhlas“, který by získal 23,2 %. Následoval by Svaz zelených a farmářů s 12,8 % a Nacionální sdružení s 8,3 %. Oproti tomu „Jednota“, která je součástí nynější vlády by byla na 5 % hranici ke vstupu do Sněmovny, získala by pouze 4,9 %.¹³⁶

3.1.3 Politické strany a jejich program

Sociálně-demokratická politická strana „Souhlas“ (rus.Согласие, lot.Saskana) vznikla v roce 2010 spojením „Strany národní jednoty“, „Nového centra“ a „Sociálně-demokratické strany“. O rok později se k nim připojila také „Daugavpilská městská strana“. Tyto původní strany měli ve svém programu kromě ostatního také ochranu práv národnostních menšin a těsnou spolupráci s Ruskou Federací. V současné době se tato politická strana opírá o takové hodnoty jako zdraví člověka, rodina, práce, mezietnické vztahy či politická a ekonomická nezávislost Lotyšska. V posledních parlamentních volbách „Souhlas“ získal nejvíce parlamentních křesel a to 24.¹³⁷ Jako jediná ze tří nejsilnějších politických stran Lotyšska má „Souhlas“ svou oficiální webovou stránku a všechny informace na ní (tzn. i politický program) v ruském jazyce.¹³⁸ Ve svém programu „Souhlas“ vyzdvihuje následující body – bezplatnou veřejnou dopravu seniorům a žákům, bezplatné obědy žákům na ZŠ, rozvoj programů sociálních podpor, bezplatnou stravu v MŠ, řešení bytové otázky a finanční podporu samosprávy na rekonstrukci bytů, vybudování bezplatných parkovišť u domů, rekonstrukce starých ulic, otevření městských lékáren v léčebných zařízeních (nemocnice, porodnice) Rigy, které spadají pod samosprávu.¹³⁹

¹³⁴Выборы в 13-й сейм. [online] CVK Centrālā vēlēšanu komisija [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.cvk.lv/pub/public/28363.html>

¹³⁵Выборы-2018: в Сейм пройдут шесть партий; самая популярная — "Согласие". [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/vybory-2018-v-sejm-projdut-shest-partij-samaya-populyarnaya-soglasie.d?id=49590791>

¹³⁶ВИНОГРАДОВ, Юрий. «Согласие» захватило лидерство среди партий Латвии. [online] Парламентская газета - издание Федерального Собрания Российской Федерации [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.pnp.ru/in-world/soglasie-zakhvatilo-liderstvo-sredi-partiy-latvii.html>

¹³⁷О „Согласии“. [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.saskana.info/o-soglasii/>

¹³⁸Программа. [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.saskana.info/home/>

¹³⁹Краткая программа. [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: [35](http://site-</p></div><div data-bbox=)

Politická strana „Jednota“ (rus. Единство, lot. Vienotība) vznikla roku 2011 spojením „Jaunais laiks“, „Společnosti za jinou politiku“ a „Občanským svazem“.¹⁴⁰ K nejbližším tzv. 13. parlamentním volbám se Jednota spojila s dalšími 5 regionálními politickými stranami (přidal se „Kuldīgskému kraj“, „Valmiera a Vidzeme“, „Tukumskému městu a kraji“, „Jekabpilska strana“ a „Latgalská strana“) a přejmenovali se v „Novou jednotu“.¹⁴¹ V minulých parlamentních volbách roku 2014 „Jednota“ získala 23 parlamentních křesel, čímž byla 2. nejsilnější stranou.¹⁴² „Nová jednota“ patří k pravicovým politickým stranám s protiruskými názory. Je proto, aby si Lotyšsko udrželo svůj proevropský a demokratický směr. Už v červnu 2018 vyzývala ostatní politické strany, aby se vyhnuly spolupráci s proruskými stranami.¹⁴³ Svůj politický program nabízí na oficiálních webových stránkách pouze v lotyšském jazyce.¹⁴⁴

„Svaz zelených a farmářů“ (rus. Союз зеленых и крестьян, lot. Zaļo un Zemnieku savienība) vznikl v roce 2002 spojením „Lotyšského Svazu farmářů“ (lot. Latvijas Zemnieku savienība) a „Lotyšského Svazu zelených“ (lot. Latvijas Zaļo partija). Starší Strana farmářů fungovala od 12. května 1917 do roku 1934, jejich činnost pak byla obnovena roku 1990, oproti tomu mladá Strana zelených byla založena až 13. ledna 1990.¹⁴⁵ V posledních tzv. 12. parlamentních volbách se „Svaz zelených a farmářů“ stal s počtem 21 parlamentních křesel 3. nejsilnější stranou.¹⁴⁶ Dne 24. března 2018 se uskutečnil sjezd Svazu, na kterém byly schváleny programové body k podzimním parlamentním volbám. V nich Svaz zelených a farmářů jasně říká, že Lotyšsko je a nadále má být součástí EU, ale také požaduje, aby si každý stát udržel svou vlastní samostatnost a možnost rozhodnout se

50854.mozfiles.com/files/50854/Bukl_A5_prog_ru_20000_print.pdf

¹⁴⁰ „Единство“ официально стало партией. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/edinstvo-oficialno-stalo-partiej.d?id=39975915>

¹⁴¹ «Новое единство» все-таки объединились с Латгальской партией. [online] Наш город - Новости Даугавпилса [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.gorod.lv/novosti/295380-novoe-edinstvo-podruzilos-s-latgalskoi-partiei>

¹⁴² Выборы в 12-й сейм. [online] CVK Centrālā vēlēšanu komisija [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.cvk.lv/pub/public/30880.html>

¹⁴³ «Новое единство» призывает партии не сотрудничать с прокремлевскими силами. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/novoe-edinstvo-prizyvaet-partii-ne-sotrudnicat-s-prokremlevskimi-silami.d?id=50159449&all=true>

¹⁴⁴ Programma Latvijas izaugsmei [online] Vienotība [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.vienotiba.lv/programma-latvijas-izaugsmei/>

¹⁴⁵ Союз зеленых и крестьян. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/archive/soyuz-zelenyh-i-krestyan.d?id=15263419&all=true>

¹⁴⁶ Выборы в 12-й сейм. [online] CVK Centrālā vēlēšanu komisija [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.cvk.lv/pub/public/30880.html>

v důležitých státních otázkách (například, přijímání uprchlíků). Svaz se staví proti přijímání uprchlíků. Ve vnitrostátních otázkách Svaz podporuje rozvoj regionů a vesnic, a je striktně zastáncem jediného státního jazyka v oblasti vzdělávání.¹⁴⁷ Politika Svazu je tak jasně protiruská. K tomu přispívá také forma jejich oficiálních webových stránek, která funguje pouze v lotyšském jazyce, Svaz nenabízí žádnou jinou jazykovou variantu (ani ruskou, ani anglickou). To se týká také programu, který existuje pouze v lotyštině.¹⁴⁸

3.1.4 Ruské organizace

V Lotyšsku existuje mnoho společenských, kulturních i právních organizací, které seskupují, kulturně rozvíjejí či pomáhají ruským obyvatelům lotyšského státu.¹⁴⁹ K našim cílům představme ty nejdůležitější.

K nejprvotnějším ruským společenským organizacím Lotyšska patří „Ruská komunita Lotyšska“ (rus. Русская община Латвии),¹⁵⁰ která byla založena několik měsíců před založením samostatné Lotyšské republiky v roce 1991 Edgarem Smechovem. Organizace vznikla s cílem hájit národní zájmy Rusů v Lotyšsku. V září 1991 vyšlo první číslo novin této organizace s názvem „Ruská cesta“ a už tehdy se její zakladatel k ruským obyvatelům obrátil takto: „*My nejsme ani okupanti, ani příživníci Lotyšska, ale ruská část lotyšského národa.*“¹⁵¹ V současné době fungují střediska této organizace v několika lotyšských městech¹⁵², například, v Rize, Daugavpilsu, Rezekne či Jurmale¹⁵³. Organizace, jak uvádí například pobočka v Rezekne, se snaží nejen propagovat ruskou kulturu, připomínat si ruské národní zvyky a tradice, ale také rozvíjet ekonomickou spolupráci s Ruskem. K jejich

¹⁴⁷Объединение премьера - против беженцев и «Согласия» и за школы на латышском. [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/politika/obyedinenie-premera-protiv-bezhencev-i-soglasija-i-za-shkoli-na-latishskom.a272539/>

¹⁴⁸Zaļo un Zemnieku savienība. [online] ZZS [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.zzs.lv/>

¹⁴⁹База данных. [online] Русский век [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.ruvek.ru/?action=view&cid=1&cid=1&cid=1&id=577%CB%86%CB%86%CB%86%CB%86&module=country&&cid=1&&cid=1&&cid=1&page=1#db2>

¹⁵⁰РОЛ – Русская община Латвии. [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/the-russian-community-of-latvia.html>

¹⁵¹Эдгард Смахов. [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/e-smekhov.html>

¹⁵²РОЛ – Русская община Латвии. [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/the-russian-community-of-latvia.html>

¹⁵³Список организаций. [online] Русский мир [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://russiymir.ru/catalogue/catalog.php?country=54>

hodnotám patří ruský jazyk, kultura a vzdělání a také řešení otázky neobčanů.¹⁵⁴

Mladší „Ruská společnost v Lotyšsku“ [rus. Русское общество в Латвии (РовЛ)] byla založena roku 1996 s cílem zachovat a dále rozvíjet ruskou kulturu v Lotyšsku.¹⁵⁵ V současnosti má „Ruská společnost v Lotyšsku“ několik cílů a úkolů: zachovat ruské kulturní, duchovní a morální hodnoty, rozšiřovat ruskou kulturu a historii, poskytovat informace a literaturu v ruštině, snížit sociální nerovnost, nabízet právní ochranu a pomoc svým členům, provádět sociologické či sociálně-psychologické výzkumy ad. Také se snaží rozvíjet spolupráci a udržovat dobré vztahy s dalšími národními menšinami i s Ruskem.¹⁵⁶ Organizace pravidelně pořádá kulturní a vzdělávací akce – slavnostní koncerty, literárně-hudební večery, festivaly slovanské kultury (např. „Svátek slovanského písemnictví a kultury“), vzpomínkové akce na počest narození významné osobnosti (např. k jubileu narození F.M.Dostojevského) ad.¹⁵⁷

V současné době k nejdůležitějším organizacím se řadí „Štáb ochrany ruských škol“ (rus. Штаб защиты русских школ), který vznikl roku 2003 jako následek politických diskuzí před reformou lotyšského školství roku 2004. „Štáb“ není oficiální zaregistrovanou organizací, pouze seskupuje několik organizací, které se hlásí k zachování výuky na školách v mateřském jazyce. Činnost „Štábu“ také podporuje „Lotyšský výbor práv člověka“¹⁵⁸

Lotyšský výbor práv člověka (rus. Латвийский комитет по правам человека) je oficiální lotyšská společenská organizace ochraňující lidská práva, která byla založena roku 1992.¹⁵⁹ Výbor se zabývá otázkami občanství, integrací, jazykem, bydlením ad.¹⁶⁰

K nejnovějším zaregistrovaným organizacím patří „Asociace rozvoje ruské

¹⁵⁴Русская община Резекне. [online] РУСРЕЗЕКНЕ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.rusrezekne.lv/index.php>

¹⁵⁵«Русское общество в Латвии» РовЛ. [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/the-russian-society-of-latvia.html>

¹⁵⁶Устав Русского общества в Латвии. [online] Русские в Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://www.russkie.org.lv/charter1>

¹⁵⁷Проекты. [online] Русские в Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://www.russkie.org.lv/projects>

¹⁵⁸О штабе. [online] Штаб защиты русских школ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.shtab.lv/main.php?w2=about>

¹⁵⁹О нас. [online] Латвийский комитет по правам человека [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.lhrc.lv/index.php?lang=ru&mendes=men1#textbegin>

¹⁶⁰Сферы работы. [online] Латвийский комитет по правам человека [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.lhrc.lv/index.php?lang=ru&mendes=men2#textbegin>

občanské společnosti a podpory ruských emigrantů [rus. Ассоциация развития русского гражданского общества и поддержки российских эмигрантов (АРЭМ)], která byla založena 25.května 2018.¹⁶¹ „Cílem asociace je informativní, analytická, kulturně-osvětová práce, vydavatelská činnost, konzultace právních a jiných otázek, všechny typy humanitní pomoci, spolupráce se státními orgány ad.“¹⁶²

3.2 Aktuální společenské a kulturně-vzdělávací problémy ruské menšiny

3.2.1 Otázka „neobčanů“ a demografický vývoj

V aktuálně platném lotyšském zákonodárství rozlišujeme tři typy obyvatel – „občana“, „neobčana“ a „osobu bez občanství“. Mluvíme o následujících třech zákonech - „O občanství“, „O statusu občanů bývalého SSSR, které nemají občanství Lotyšska ani jiného státu“, „O osobách bez občanství“.

Status „neobčana“ byl v 90.letech v Lotyšsku přijat jako dočasné řešení s cílem, aby si lidé, kterých se tento status týká, vybrali občanství Lotyšska nebo jiného státu a učinili k jeho získání dané kroky. Dodnes bohužel tento status ze společnosti nezmizel, stále existují neobčané, i přes to, že se jedná o kategorii, která není v mezinárodním právu zakotvena. Tento status byl v Lotyšsku přijat prostřednictvím „zákona o neobčanech“, ve kterém jsou tito lidé definováni jako „lidé se zvláštním právním statutem“. Tato skupina obyvatel má lotyšský pas, za lotyšskými hranice jsou pod ochranou Lotyšska, mají právo se trvale nacházet na lotyšském území, mají sociální a ekonomická práva jako občané a mají právo získat lotyšské občanství.¹⁶³

O zjednodušení procesu naturalizace, prostřednictvím kterého se neobčané mohou stát občany Lotyšska, politici diskutovali již několikrát. Posledním viditelným výsledkem těchto diskuzí je přijatý dodatek k zákonu o občanství roku 2013, který je podrobně popsán v bakalářské práci.¹⁶⁴ Diskuze o ještě větším zjednodušení procesu však i nadále pokračují. Poslanec Chosam Abu Meri (Jednota)

¹⁶¹Об АРЭМ. [online] АРЭМ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://arem.lv/about/>

¹⁶²Зарегистрирована Ассоциация развития русского общества и поддержки российских эмигрантов. [online] ДЕФИ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/zaregistrirovana-associaciya-razvitiya-russkogo-obschestva-i-podderzhki-rossijskih-emigrantov.d?id=50071419&all=true>

¹⁶³Неграждане или лица без гражданства – в чем разница? [online] Tiesībsargs [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <http://www.tiesibsargs.lv/news/ru/negrazhdane-ili-lica-bez-grazhdanstva-v-chem-raznica>

¹⁶⁴КІČЕРКОВÁ, Alexandra. *Problém ruské menšiny v Lotyšsku a Litvě po rozpadu SSSR : bakalářská práce*. Hradec Králové : Univerzita Hradec králové, Pedagogická fakulta, 2016. s. 47.

vystoupil s vyjádřením, že lotyšské občanství by měli automaticky dostat starší lidé. Poslanec Artur Rubiks (Souhlas) si myslí, že občanství by měli dostat všichni neobčané bez výjimky, i ti, kteří ho nechtějí.¹⁶⁵ Podobný názor sdílí i prezident Raimonds Vējonis, který v listopadu 2016 řekl, že všechny narozené děti neobčanů by měli být ihned po narození zapsáni jako Lotyši. V opozici k jeho názoru stojí ministryně kultury Dace Melbārde, která není zastánkyní automatického získání občanství. Naopak říká, že občanství je nutné si zasloužit a všichni, kteří chtějí získat občanství by měli ovládat lotyštinu a znát základy historie.¹⁶⁶ Dne 7. 9.2017 lotyšský prezident pozval politiky na Římský zámek, kde proběhla oficiální diskuze na téma zrušení poskytování statusu neobčanů. Lotyšský prezident mluvil o tom, že je třeba se dívat do budoucnosti, a ne stále do minulosti. V současné době v Lotyšsku žije 240 000 neobčanů.¹⁶⁷ Pan prezident chce tak především docílit toho, aby se nadále nerodili občané už neexistujícího státu, čímž bývalý Sovětský svaz je.¹⁶⁸

Do budoucnosti se také dívají poslanci „Jednoty“ Lolita Čigāne a Andrej Judina, kteří roku 2016 přišli s návrhem změny „zákona o změně jména, příjmení a národnosti“. Chtěli umožnit, aby člověk bez lotyšských kořenů, který minimálně 15 let žije v Lotyšsku, dokonale zná lotyštinu, cítí se být součástí lotyšské kultury a chce upevnit svou příslušnost k lotyšskému národu, měl právo změnit v pasu svou národnost na lotyšskou.¹⁶⁹ Silně proti se však postavili poslanci „Svazu zelených a farmářů“ a nacionálního svazu „Vše pro Lotyšsko“-“Tevzemej un Brivibaj“, kvůli kterým nakonec tato změna zákona neprošla.

Touto změnou, chtěli poslanci také řešit demografický propad lotyšského národa. Podle Centrálního statistického úřadu se počet obyvatel Lotyšska stále snižuje. K lednu 2016 v Lotyšsku oficiálně žilo 1 969 000 lidí.

¹⁶⁵ГУБАНОВ, Виктор. Латвийские парламентарии предложили смягчить требования для получения гражданства. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26671/3692883/>

¹⁶⁶ГУБАНОВ, Виктор. «Неграм» придется заслужить гражданство Латвии. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26674/3696076/>

¹⁶⁷КАЛЕЯ, Анита. В Латвии по инициативе президента обсудят вопрос ликвидации безгражданства. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26728.4/3754532/>

¹⁶⁸РАНЦАНЕ, Юлия. Европейцы наивно верят в привилегированность латвийских неграждан. [online] Комсомольская правда [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26650.7/3669724/

¹⁶⁹ГУБАНОВ, Виктор. Латвийские политики не согласны называть «латыном» каждого желающего. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26579.4/3594391/>

Snížení obyvatel v minulých letech je následující:

Rok	Počet snížení obyvatel	
	v tis.	v %
2014	15 400	0,77
2015	17 100	0,86

Podle Úřadu občanství a migrace Lotyšska se za posledních 10 let zvýšilo množství obyvatel, kteří získávají ruské občanství. Ke statusu občana Ruské federace se v Lotyšsku v roce 2007 přihlásilo 27 380 lidí, v roce 2017 číslo vzrostlo na 55 440.¹⁷⁰

Otázka občanského statusu novorozených dětí je příznivá. Z tabulky můžeme vyčíst, kolikati dětem ze všech narozených je přisvojen status neobčanů. Jde vidět, že se počet stále snižuje.

Rok	Počet narozených dětí-neobčanů
2013	154
2015	83
2016	52

Politici hovoří o tom, že na to má vliv především přijatý dodatek k zákonu o naturalizaci z roku 2013, který zlehčil proceduru přijetí lotyšského občanství pro děti do 15 let, jejichž rodiče jsou neobčané. Výše zmíněná tabulka tak dokazuje, že každý rok se rodí více a více dětí jako občanů Lotyšska.¹⁷¹

Podle informací Centrálního statistického úřadu Lotyšska se 2/3 všech dětí v zemi rodí matkám-Lotyškám, následují matky-Rusky s 23 % a poté pouze okolo 2 % dětí se rodí Běloruskám, Ukrajinkám, Polkám a Litevkám.

¹⁷⁰ГУБАНОВ, Виктор. Численность проживающих в Латвии граждан России перевалила отметку в 50 тысяч. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26708/3734085/>

¹⁷¹МАЛНАЧ, Александр. Отступая от «принципа крови» в сфере гражданства, власти Латвии хотят обескровить русскую школу. [online] Baltnews.lv [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <http://baltnews.lv/authors/20170911/1020840635.html>

Tabulka přináší přehled těchto údajů o národnosti a počtu narozených dětí:

Národnost matek	Počet narozených dětí ze všech (v %)	
	r. 2010	r. 2015
Lotyšsky	67,5	67,7
Rusky	23,4	23,5
Bělorusky	-	2,1
Polky	-	2,0
Ukrajinky	-	1,9
Litovky	-	1,1

V současné době připadá na jednu ženu 1,71 dítěte.¹⁷² To však nestačí na to, aby si Lotyšsko udrželo současný počet obyvatel. Evropská komise varuje, že demografie Lotyšska se může do roku 2060 snížit ze současných necelých 2 mil. obyvatel na 1,4 mil. Tomu nepomáhá ani emigrace, kterou je Lotyšsko postiženo. Spousta mladých lidí odjíždí do ostatních Evropských zemích, převážně do Velké Británie, kde nachází práci s lepšími podmínkami než v Lotyšsku. V Lotyšsku nejsou spokojeni s nízkou mzdou, přesčasy a s nevycházením vstříc ze strany zaměstnavatele vůči zaměstnankyním s malými dětmi.¹⁷³ Za posledních 11 let se počet obyvatel snížil o 270 000. V roce 2007 žilo v Lotyšsku 2 208 840 lidí, v roce 2018 mluvíme o 1 934 379 obyvatelích.¹⁷⁴ I kvůli těmto varovným číslům jsou na politické půdě aktuální diskuze o zjednodušení procesu naturalizace, změně „zákona o změně národnosti“ či, v současném roce 2018 kdy Lotyšsko slaví 100 let své existence, obecně diskuze o otázce neobčanů.

Na znovuotevření této otázky však měly vliv již před několika lety také dvě politické události. První z nich byla ukrajinská krize, v souvislosti se kterou se začalo diskutovat o loajálnosti ruské menšiny k lotyšskému státu. Následkem čehož Ministerstvo obrany Lotyšska si objednalo společenský výzkum, ve kterém respondenti odpovídali na otázku „Jste připraveni bránit stát se zbraní v ruce?“

¹⁷²Две трети детей в Латвии рождаются у латышек. [online] Latvijas Sabiedriskie Meddiji [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/analitika/analitika/dve-treti-detey-v-latvii-rozhdayutsja-u-latishek.a199265/>

¹⁷³Кто вернет уехавших Латвийцев на родину. [online] Baltnews.lv [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: http://baltnews.lv/riga_news/20180722/1022166654.html

¹⁷⁴Population on 1 january [online] Eurostat [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

„Ano“ na tuto otázku odpovědělo celkem 58 % mužů-občanů, 39 % ruský hovořících, a pouze 34 % mužů-neobčanů. I kvůli výsledkům tohoto výzkumu si státní činitelé myslí, že neobčané nechovají k Lotyšsku dostatečnou loajálnost. A možná i proto, byla lotyšskou vládou přijata nová reforma o vzdělávání, která má od dětství vychovávat představitele menšin ke státní loajálnosti.¹⁷⁵ Ke druhé politické události otevírající otázku neobčanů patří migrační krize. V roce 2015 německé noviny „Süddeutsche Zeitung“ upozornily na to, že Lotyšsko a Estonsko nalézáme na nejvyšších příčkách statistiky OSN o počtu přijatých imigrantů, ale jen kvůli tomu, že zde žije početná ruská menšina-neobčanů, která se také započítává do statistiky imigrantů.¹⁷⁶ K běžencům se také vyjádřil lotyšský poslanec Evropského parlamentu Arturs Krišjānis Kariņš (Jednota), který prohlásil, že afričtí imigranti by byli lepší než lotyšští neobčané, kteří svým postojem tak stále odmítají přiznat existenci současného státu.¹⁷⁷

3.2.1.1 Reakce a mínění místních i mezinárodních organizací a států na problematiku neobčanů

Na ruskou menšinu a neobčany reagují a vyjadřují se k ní jak mezinárodní organizace – OBSE, EU, tak i ostatní státy – USA, Rusko.

V roce 2016 „Komsomolskaya pravda“ upozornila na to, že Velvyslanectví USA začalo na sociálních sítích komunikovat s obyvateli Lotyšska nejen státním jazykem, ale i rusky. Atašé velvyslanectví USA v Lotyšsku Leslie Goodman se vyjádřila, že Velvyslanectví USA informuje obyvatele státu vždy ve všech nejvíce užívaných jazycích daného státu. Politolog Jurgis Liepnieks to okomentoval tím, že USA chce tímto krokem ukázat a připomenout, že ruský hovořící lidé také patří do lotyšského státu a není třeba se k nim tak hrubě chovat. Naopak je třeba v tomto státě všechny národnosti semknout a sjednotit v jeden národ. Expert také připomíná, že USA jako spojenec Lotyšska, by musel Lotyšsko v případě konfliktu bránit, a proto se snaží o mírové řešení.¹⁷⁸

¹⁷⁵СТАРИКОВ, Андрей. У латвийского «негра» остались два основания получения гражданства: патриотическое и прагматическое. [online] BALTNEWS [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26415/3289159

¹⁷⁶ГУБАНОВ, Виктор. Эстонцы и латыши превратили нераждан в «беженцев», чтобы избежать наплыва в свои страны мигрантов. [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26429.5/3301414/

¹⁷⁷СТАРИКОВ, Андрей. У латвийского «негра» остались два основания получения гражданства: патриотическое и прагматическое. [online] BALTNEWS [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26415/3289159

¹⁷⁸КАЛЕЯ, Анита. Американцы вступились за русских жителей Латвии. [online] Комсомольская

Toho samého roku zazněl z Evropského parlamentu návrh nového mechanismu na dodržování práv člověka ve státech EU: nezávislí experti by v každé zemi EU kontrolovali dodržování principů demokracie a práv člověka, v případě nalezení problémů by byli na daný stát uvaleny finanční sankce.¹⁷⁹

O měsíc později „Lotyšský výbor práv člověka“ vystoupil na zasedání OBSE se zprávou o tlaku státu na aktivisty národnostních menšin, především na představitel ruské menšiny. Výbor upozorňuje na návrh lotyšského zákona, podle kterého může stát zakázat nestátní organizace, tzn. organizace, jejichž činnost ohrožuje státní bezpečnost. Jestli je organizace financována z Ruska, představuje potencionální hrozbu státu. Ochránci lidských práv upozorňují, že toto chování státu je v rozporu se standardy OBSE v oblasti práv národnostních menšin. Na základě následující situace, jež se stala v květnu 2016, se také bojí jejího zneužívání: „Lotyšsko-ruské organizaci spolupráce“ byl odebrán status charitativní organizaci, protože oslavovala svátky jiného státu. Ochránci práv tak mluví o diskriminaci ruské menšiny. Ve svém vystoupení se ochránci práv také dotkli tématu jazykové politiky, neboť v tomto roce se připravovaly změny jazykového zákona, které by upravovaly požadavky na učitelé škol národnostních menšin následovně: pedagogové by se musely prokázat znalostí lotyštiny na úrovni C2 (dosud musely úspěšně udělat zkoušku C1) a to z toho důvodu, že učitelé, kteří neznají lotyštinu jako rodilý mluvčí, nemůžou (tj. neumí) vychovávat patrioty. Pokud by tak zkoušku C1 neudělali, byly by z práce vyhozeni.¹⁸⁰

V následujícím roce 2017 se situaci s lotyšskými neobčany zabývaly i švýcarské noviny Tribune de Geneve, kterým poskytla rozhovor Tanya Cooper z mezinárodní nevládní organizace Human Rights Watch. Noviny upozornili, že problematika neobčanů je v rozporu s „Evropskou konvencí práv člověka“, Tanya Cooper vyzvala baltské republiky k okamžitému řešení otázky: „*Je třeba neodkladně integrovat apatridy do společnosti a přiznat, že se jedná o otevřené narušení práv člověka.*“¹⁸¹ Řešit tuto otázku mírovou cestu se také přidává NATO, kterému by se

правда [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26570.4/3585710/
¹⁷⁹ Латвия готовится! Европарламент хочет наказывать за нарушение прав человек санкциями. [online] Press новости Латвии [cit. dne 03.10. 2018] Dostupné na: <http://press.lv/post/latviya-gotovsya-evroparlament-hochet-nakazyvat-za-narushenie-prav-cheloveka-sanktsiyami/>

¹⁸⁰ МЕНИБАЕВА, Алсу. Прозвучал национальный вопрос: правозащитники заступились за русскоязычных жителей Латвии. [online] Russian RT [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: www.russian.rt.com/ussr/article/334957-latviya-russkoyazychnie-diskriminatsiya-obse-doklad

¹⁸¹ АНТОНОВ, Григорий. «Это нарушение прав человека!» [online] Vesti.lv [cit. dne 03.10. 2018]

složité bránilo Lotyšsko před případným konfliktem s Ruskem. Klidné řešení otázky tak doporučuje také americké výzkumné centrum „RAND“, které ve zprávě ze svého výzkumu doporučuje uvolnit více práv pro ruskou menšinu. Říká, že čím více věcí bude ruské menšině dovoleno a bude se na ni dívat jako na součást lotyšského národa, tím více se tam budou cítit jako doma a bude se zmenšovat vliv Moskvy na tyto obyvatele (budou méně podléhat tzv. ruské propagandě), čehož NATO chce docílit. I přes všechny negativní komentáře však „RAND“ poukazuje na to, že úspěšnost integrace neobčanů byla v Lotyšsku úspěšná, což dokazují čísla uzavřených mezi-etnických svazků (celkem $\frac{1}{3}$ všech svateb v Lotyšsku byla mezinárodních).¹⁸²

V roce 2018 byla veřejnost informována o tom, že jedna z organizací EU tzv. „Federace evropských národnostních menšin“ (FENM) organizuje petici za ochranu práv národnostních menšin. Podpisy se sbíraly do 3.dubna 2018 roku, posléze FENM předala petici Evropské komisi. Petici svým podpisem podpořili i politici, například Viktor Orbán nebo Carles Puigdemont. FENM by si přála, aby bylo vytvořeno „Centrum jazykové rozmanitosti“, které by vydávalo různá doporučení státům, a tím bylo podporováno dodržování práv menšin.¹⁸³

3.2.2 Vzdělávání národnostních menšin a nová reforma školského zákona

Po rozpadu SSSR Lotyšsko díky národnostně bohaté různorodosti svého obyvatelstva vytvořilo dvojí (můžeme použít termín bilingvní) systém vzdělávání - byly otevřeny školy jak pro Lotyše (kde vyučovacím jazykem byla lotyština), tak i pro Rusy, Bělorusy, Litevce, Poláky (kde výuka dětí probíhala v jejich mateřském jazyce a dbala na udržování jejich rodné kultury).

Tento systém výuky národnostních menšin, ve kterém byl podporován jak rozvoj rodného jazyka a kultury, tak i výuka státního (tj. lotyšského) jazyka, byl přijat roku 1998 "zákonem o vzdělávání". Na tomto zákoně se podíleli odborníci MŠMT, učitelé, ředitelé škol národnostních menšin a také pozvaní experti z ostatních

Dostupné na: www.vesti.lv/news/eto-narushenie-prav-cheloveka?media=text&page=4?media=text&page=4

¹⁸²СОЛОДОВ, Алексей. *НАТО надеется отвернуть русскоязычное население стран Балтии от России.* [online] Комправда [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26647/3667734/

¹⁸³Миллион граждан ЕС призвал Брюссель обеспечить права русских в Прибалтике. [online] RUBALTIC [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: <https://www.rubaltic.ru/news/30032018-million-grazhdan-es-prizvali-bryussel-obespechit-prava-russkikh-v-latvii/>

evropských zemí, kteří už měli zkušenost se vzděláváním menšin.

O 2 roky později, v roce 2000, byl přijat "zákon o státním jazyce", který ovlivnil i systém vzdělávání. Bylo třeba zajistit, aby i představitelé národnostních menšin ovládali lotyštinu na vysoké úrovni a mohli tak být úspěšní na trhu práce a konkurovat Lotyšům. Bylo proto přijato, že výuka národnostních menšin na středních školách bude probíhat v 60 % v mateřském jazyce a ve 40 % v lotyštině.¹⁸⁴

Poslední dodatky k zákonu o vzdělávání byly přijaty 22. března 2018¹⁸⁵, „pro“ se vyslovilo 58 poslanců a pouze 18 bylo proti.¹⁸⁶ Mezi představiteli menšin tyto dodatky do dnešních dnů vyzvaly velkou vlnu nevolí, kritiky, protestů i demonstrací.¹⁸⁷ Cílem této vzdělávací reformy je, aby všichni absolventi SŠ ovládali lotyštinu na perfektní úrovni, a měli tak stejnou šanci k získání vysokoškolského titulu i stejnou šanci na trhu práce. Toho chce vláda dosáhnout tak, že dosavadní bilingvní systém výuky bude postupně nahrazován novým systémem - výuka na všech typech školách bude probíhat pouze v lotyšském jazyce. Přijatá reforma přinese následující změny na všech typech škol:

1. Od školního roku 2019/2020 bude změněn systém výuky v 7.-9. třídě - nejméně 80% předmětů z učebních osnov budou vyučovány v lotyštině.
2. Od školního roku 2019/2020 budou státní zkoušky v 9.třídě pouze v lotyštině.
3. Od školního roku 2020/2021 bude změněn systém výuky v 10.-11. třídě (tj. na SŠ) – všechny všeobecné předměty se budou vyučovat pouze v lotyštině. Národnostní menšiny budou mít možnost se v mateřském jazyce učit pouze předmět „mateřský jazyk a literatura“ a také předměty související s jejich kulturou a historií.
4. Od školního roku 2021/2022 bude změněn systém výuky na 2.stupni ZŠ –

¹⁸⁴ *Введение системы образования для национальных меньшинств (исторический обзор).* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/novosti/integraciya-obshestva-v-latvii/vvedenie-sistemy-obrazovaniya-dlya-nacionalnyh-menshinstv-istoricheskij-obzor>

¹⁸⁵ *Новейшие реформы.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/novosti/integraciya-obshestva-v-latvii/novejshie-reformy>

¹⁸⁶ *Сейм Латвии одобрил переход образования в русских школах на латышский.* [online] ИноТВ [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/inotv/2018-03-23/DELFI-sejm-Latvii-odobril-perehod>

¹⁸⁷ *Тысячи людей вышли на митинг в Риге в защиту русских школ.* [online] Baltnews.lv [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: http://baltnews.lv/riga_news/20180602/1022048443.html

всеchny všeobecné předměty se budou vyučovat pouze v lotyštině. Národnostní menšiny budou mít možnost se v mateřském jazyce učit pouze předmět „mateřský jazyk a literatura“ a také předměty související s jejich kulturou a historií.¹⁸⁸

Na tuto školní reformu Lotyšsko poskytne v letech 2018-2022 asi 3,6 mil. euro, a také bude žádat z fondů Evropské unie o přibližně 3,3 mil eur na vzdělávání učitelů.¹⁸⁹ Půlroční vzdělávací kurzy pro učitele se budou konat následující 3 roky a budou zaměřeny na metodiku vyučování v lotyštině.¹⁹⁰

Kromě toho se v květnu 2018 v médiích objevila zpráva o připravovaném zákazu vyučovat v ruském jazyce na soukromých vysokých školách. Hovořilo se o tom, že od 1.1.2019 bude zakázáno přijímat studenty na studijní programy v ruštině. Podle statistiky navštěvovalo roku 2017 soukromé VŠ celkem 15 500 studentů a z toho 34 % studujících mělo zvolený studijní plán právě v ruském jazyce.¹⁹¹ V současnosti (ke květnu 2018) dle zákona může výuka na VŠ probíhat v nestátním jazyce do vypršení akreditace daného programu. Posléze nebude možné na tyto programy přijímat nové studenty.¹⁹² V červenci 2018 média informovala o přijetí výše popsaného dodatku k zákonu o VŠ, podle kterého je na soukromých vysokých školách zakázáno vyučovat v ruštině, povolen je pouze lotyšský nebo jakýkoliv jiný jazyk EU. Dodatek k zákonu podepsal prezident Lotyšska Raimonds Vējonis.¹⁹³

3.2.2.1 Reakce na přijatou reformu školského zákona

Proti reformě se postavilo několik představitelů lotyšské politické scény,

¹⁸⁸ *Новейшие реформы.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/novosti/integraciya-obshestva-v-latvii/novejshe-reformy>

¹⁸⁹ *Сейм Латвии одобрил переход образования в русских школах на латышский.* [online] ИноТВ [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/inotv/2018-03-23/DELFi-sejm-Latvii-odobril-perehod>

¹⁹⁰ *ИВАНОВА, А.; РУМЯНЦЕВА, А.; ЛУШНИКОВА, А. «Принудительная ассимиляция»: правительство Латвии поддержало перевод русски школ на латышский язык.* [online] RT [cit. dne 25.10. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/ussr/article/473506-pravitelstvo-latvii-shkoli-russkiy-yazik>

¹⁹¹ *В Латвии готовят тотальный запрет на русский язык.* [online] Правда.ру [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: www.pravda.ru/news/world/23-05-2018/1384614-latvia-0/

¹⁹² *Министерство образования Латвии предложило запретить обучение на русском языке в частных вузах.* [online] Spektr [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: <http://spektr.press/news/2018/05/23/ministerstvo-obrazovaniya-latvii-predlozhilo-zapretit-obuchenie-na-russkom-yazyke-v-chastnyh-vuzah/>

¹⁹³ *КУЛАКОВА, Ольга. Запрет преподавания на русском языке в Латвии назвали нарушением прав человека.* [online] УРА [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://ura.news/news/1052341465>

například bývalý ministr vzdělávání Roberts Kīlis, představitel Ruského svazu Lotyšska Miroslav Mitrofanov, poslanec Jānis Ādamsons i členové strany Souhlas.¹⁹⁴ Miroslav Mitrofanov se přímo vyjádřil, že přijetím této reformy Lotyšsko porušilo slib vážít si a obhajovat práva menšin, který dalo při vstupu do EU roku 2004. Také vyjádřil přání, aby v této otázce byly menšiny podpořeny mezinárodními organizacemi, například UNESCEM.¹⁹⁵ Europoslanec ale také říká, že podávat stížnosti k mezinárodním organizacím nestačí, nabádá především k demonstracím a protestům v ulicích. Mitrofanov také odsoudil přijatý dodatek o zákazu výuky v ruštině na soukromých VŠ: *„Zákaz ruštiny na soukromých VŠ demonstruje, že vláda se nezastaví a bude likvidovat vše, co je svázáno s ruským jazykem a kulturou v zemi.“*¹⁹⁶ O totální likvidaci vzdělávání v ruském jazyce a vynucené asimilaci ruské menšiny hovoří Vladimír Linderman, představitel společenské organizace „Mateřský jazyk“. Ten hovoří o tom, že vláda chce, aby Lotyšsko bylo pouze lotyšské a nabízí tak menšinám výběr mezi asimilací nebo odejitím ze země. „Politickou provokací“ a „ohromnou chybou“ pak nazval tuto reformu starosta Rigy, Nils Ušakov. který si myslí, že reforma povede k nestabilitě vzemi.¹⁹⁷

Proti reformě se také postavili rodiče, kteří uspořádali „Všeobecné rodičovské fórum“. K účasti na tomto protestu nabádala „Rada společenských organizací Lotyšska“. Kromě toho na den 1.4.2018 uspořádal „Štáb ochrany ruských škol“ a „Lotyšský výbor práv člověka“ tzv. „Celolotyšské rodičovské shromáždění“, na které pozvali také představitele Ministerstva vzdělávání, a také lotyšské i evropské experty a politiky. Cílem těchto protestů je ukázat nesouhlas s činností politiků a s politikou přinucené asimilace.¹⁹⁸

Na tuto aktivitu proruských organizací, které vyzývají k protestům, reaguje

¹⁹⁴Министерство образования Латвии предложило запретить обучение на русском языке в частных вузах. [online] Spektr [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: <http://spektr.press/news/2018/05/23/ministerstvo-obrazovaniya-latvii-predlozhilo-zapretit-obuchenie-na-russkom-yazyke-v-chastnyh-vuzah/>

¹⁹⁵Евродепутат о ликвидации русских школ в Латвии: наглое и вызывающее нарушение. [online] RUBALTIC [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: [https://www.rubaltic.ru/news/30032018-evrodeputat-o-likvidatsii-russkikh-shkol-v-latvii-nagloe-i-vyzyvayushchee-narushenie-/](https://www.rubaltic.ru/news/30032018-evrodeputat-o-likvidatsii-russkikh-shkol-v-latvii-nagloe-i-vyzyvayushchee-narushenie/)

¹⁹⁶СЕМЕНЧИКОВ, Виктор. Латвия наперегонки с Евросоюзом избавляется от «российского влияния». [online] Комсомольская правда [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26846.7/3887137/>

¹⁹⁷ИВАНОВА, А.; РУМЯНЦЕВА, А.; ЛУШНИКОВА, А. «Принудительная ассимиляция»: правительство Латвии поддержало перевод русски школ на латышский язык. [online] RT [cit. dne 25.10. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/ussr/article/473506-pravitelstvo-latvii-shkoli-russkiy-yazik>

¹⁹⁸СИЗОВ, Юрий. В Латвии пройдет всеобщий родительский форум против закрытия русских школ. [online] RG [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: www.rg.ru/2018/03/30/v-latvii-projdet-vseobshchij-roditelskij-forum-protiv-zakrytiia-russkikh-shkol.html

také Bezpečnostní policie Lotyšska. Ta říká, že protesty a demonstrace, které jsou pořádány těmito organizacemi, pouze využívají dlouho plánovanou reformu vzdělávání ke svým vlastním účelům, především pro podlomení image státu na mezinárodním poli a vyobrazení Lotyšska jako země s rusofobním režimem. Také zmiňuje, že se organizace snaží destabilizovat situaci v lotyšské společnosti, jde například o činnost političky Tatjany Ždanoka (Ruský svaz Lotyšska) nebo aktivistů Miroslava Mitrofanova či Vladimíra Buzajeva.¹⁹⁹

Za „Ruskou společnost v Lotyšsku“ se k reformě vyjádřila její předsedkyně Taťána Aleksandrovna Faborskaya. Ta se nechala slyšet, že tato reforma přispěje ke snížení úrovně znalostí žáků a studentů. To vysvětluje tím, že pojmový aparát se u člověka musí formovat v mateřském jazyce, a proto se osobnost dětí nebude formovat tak dobře jako tomu bylo dosud, kdy měli možnost studovat v mateřském jazyce. Tento svůj výrok opírá o zkušenosti dětských psychiatrů i psychologů. Také říká, že nový systém vzdělávání přispěje k ještě většímu rozšíření doučování, než je tomu teď, neboť rodiče budou nuceni platit doučování lotyštiny svým dětem. Na otázku, proč vláda teď schválila přechod z bilingvního systému na lotyšský, odpověděla následně: říká, že to může být spjaté s volbami v roce 2018, také s významným výročím 100 let Lotyšska, ale také hovoří o možné odplatě za 50letou sovětskou nadvládu nad lotyšským národem.²⁰⁰

K reformě se nechali mediálně slyšet i někteří rodiče a učitelé. Rodič Konstantin Čekušin si myslí, že po zavedení jednotných zkoušek je pro každou školu přirozeně důležité, aby žáci a studenti udělali zkoušku z lotyštiny, proto je nesmyslné se teď zaměřit na proporce 80:20, přece každá škola se snaží, aby jejich výsledek z jednotných zkoušek byl nejlepší. Naopak by uvítal jasné metody a způsoby k dosažení cíle, který si předsevzalo ministerstvo (tzn. znát lotyšský jazyk na vysoké úrovni). Oproti tomu specialisté z oboru se bojí především nízkého počtu pedagogických pracovníků, což by mohlo mít vliv na horší výsledky a kvalitu vzdělávání nelotyšských žáků. Ředitelka 34. rižské základní školy, Natalja Rogaleva, vidí možné problémy s přechodem na nový systém především u žáků 7.-9.tříd, neboť

¹⁹⁹КАЛЕЯ, Аниита. *Спецслужбы Латвии обвинили Россию в дискредитации местной реформы образования*. [online] Комсомольская правда [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26808/3844239/>

²⁰⁰СОЛОПЕНКО, Андрей. *«Латвийская реформа образования - это месь русским за советскую власть»*. [online] Rubaltic.ru [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/12062018-latviyskaya-reforma-obrazovaniya-eto-mest-russkim-za-sovetskuyu-vlast/>

na konci 9.třídy žáci skládají jednotnou zkoušku, kterou by nemuseli zvládnout a neměli by pak možnost se dostat na střední školu. Ze své vlastní zkušenosti ví, že děti, kteří ne tak dobře ovládají lotyšský jazyk, po 9.třídě vždy pokračovaly na odbornou školu, ve které necítily tak velký psychický nátlak kvůli svým méně rozvinutým jazykovým schopnostem. Problém tak vidí také v psychologické atmosféře třídy a školy, která má velký vliv na osobnost dětí. Elena Vediščeva naopak čeká katastrofu v základním vzdělávání. Podle jejích slov do 1.třídy často nastupují děti, které nejen že ještě i rusky špatně mluví, ale především neznají neznají ani jedno slovo lotyšsky. Zdůrazňuje, že školy pro národnostní menšiny, jež fungovaly na bilingvním systému od rozpadu SSSR, 20 let nabírali zkušenosti ohledně práce s dětmi hovořícími různými jazyky. Proto má velký strach, jak tyto děti přijmou učitelé, kteří se s bilingvním systémem výuky nesetkaly a nemají tak tuto zkušenost. Naopak zajímavý pohled na reformu přinesl ředitel řížské rinužské základní školy Denis Kljukin, který se zabíral myšlenkou vlivu ruštiny na lotyštinu. Řečnický se ptá, zda rodiče-Lotyši jsou připraveni postavit před hrozbu zachování lotyštiny a lotyšské kultury, vždyť děti-Lotyšů i nelotyšů se budou učit ve školách spolu a na lotyštinu bude mít velký vliv ruština, kterou budou děti používat.²⁰¹

K reformě se také vyjádřili ruští představitelé. Předseda mezinárodního výboru Státní dumy RF Leonid Sluckij ji považuje za nejhrubší porušení konvencí Rady Evropy.²⁰² S provokující reakcí vystoupil velvyslanec Ruska v Lotyšsku Evgenij Lukjanov, který se vyslovil pro založení ruské školy při ruském velvyslanectví v zemi. Myslí si, že by tak škola spadala pod ruské Ministerstvo vzdělávání a nemuselo by se tak řídit lotyšskými zákony. Proti tomuto výroku se jasně vymezil lotyšský ministr vzdělávání Kārlis Šadurskis. Výrok ruského diplomata označil za fantazii a ruskou školu při velvyslanectví nezákonnou. Vysvětlil, že všechny školy v zemi musí dodržovat lotyšské zákony a školské programy musí být v souladu s lotyšským zákonem.²⁰³ Následně ruský diplomat

²⁰¹ *Педагогиз о билингвальной модели: зачем трогать то, что хорошо работаем?* [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 26.10.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/analitika/analitika/pedagogi-o-bilingvalnoy-modeli-zachem-trogat-to-chto-horosho-rabotaet.a257743/>

²⁰² *Депутаты Госдумы обсудили с генсеком ОБСЕ нарушения прав русскоязычных на Украине и в Латвии.* [online] Парламентская газета [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.pnp.ru/politics/deputaty-gosdumy-obsudili-s-gensekom-obse-narusheniya-prav-russkoyazychnykh-na-ukraine-i-v-latvii.html>

²⁰³ *Открытие русских школ в Латвии назвали фантазией посла.* [online] Лента.ру [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://lenta.ru/news/2018/07/06/russianschools/>

Lukjanov ocenil přijaté lotyšské reformy, velké plus vidí v tom, že ruskyhovořící studenti teď budou jezdit studovat do Ruska a přispívat tak i do státního rozpočtu.²⁰⁴

Pozitivně se k přijatým školským reformám postavila organizace „Celosvětové sdružení svobodných Lotyšů“, která dokonce ještě před schválením výše zmíněných dodatků k zákonu zaslala dopis mluvčí Sněmovny Ināre Mūrniece, ve kterém apelovala k přijetí daných reforem týkající se jak základního, středního, tak i vysokoškolského vzdělávání. Myslí si, že díky výuce v lotyštině bude mít každý občan v zemi stejné životní možnosti. Organizace se vyslovila pro to, aby se status lotyštiny v zemi stále pouze zvyšoval.²⁰⁵

Ke vzdělávání menšin se také vyjádřila OBSE. Dne 7.-11.7.2018 proběhla konference OBSE, ve výsledku byla přijata tzv. Berlínská deklarace, ve které vyzývá k dodržování práv menšin v mnohonárodnostních státech a k přístupu ke vzdělávání v mateřském jazyce, především pak k výuce mateřského jazyka, národní kultury, historie a geografie.²⁰⁶

²⁰⁴*Посол РФ в Латвии: Русское образование надо в России получать.* [online] DELFI [cit. dne 26.10.2018] Dostupné na: www.rus.delfi.lv/news/daily/latvia/posol-rf-v-latvii-russkoe-obrazovanie-nado-v-rossii-poluchat.d?id=50212721&all=true

²⁰⁵*Зарубежные латыши приветствуют изгнание русского из школ Латвии.* [online] EurAsia Daily [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://easaily.com/ru/news/2018/02/24/zarubezhnye-latyshe-privetstvuyut-izgnanie-russkogo-iz-shkol-latvii>

²⁰⁶*Правозащитник: решение ОБСЕ не повлияет на притеснение нацменьшинств в Латвии.* [online] Baltnews.lv [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: https://baltnews.lv/riga_news/20180714/1022152143.html

4 Litva

4.1 Demografický vývoj obyvatelstva a statistika

Podle údajů litevského Statistického úřadu žilo v Litvě k 1. 1. 2008 přesně 3 366 200 lidí²⁰⁷, z toho 67 % žilo ve městě a 33 % na venkově.²⁰⁸ Také se uvádí, že k 2011 roku v Litvě žilo cca 176 000 Rusů, což činilo necelých 6 % obyvatelstva.²⁰⁹

Data Eurostatu svědčí o tom, že množství obyvatel se v zemi stále snižuje:

Rok	Počet obyvatel v Litvě
2007	3 249 983
2011	3 052 588
2012	3 003 641
2013	2 971 905
2018	2 808 901

Z výše přinesených čísel vidíme, že Litva se potýká s velkým problémem snižováním obyvatel. Přispívá k tomu nízká porodnost, častá umělá přerušení těhotenství i velká míra emigrace. Z tabulky vidíme, že přelomový byl rok 2013, kdy počet obyvatel Litvy spadl pod 3 mil. obyvatel.

Uvádí se, že každý rok uměle přerušení těhotenství 4 500 žen. V současné době se jedná především o ženy ve věku 30 – 40 let.²¹⁰ Oproti tomu do roku 2000 se k potratům rozhodovaly mladé dívky ve věku 19 - 20 let. Kvůli těmto vysokým číslům se v litevské společnosti otevřela diskuze o zákazu potratů. Proti zákazu se postavila ředitelka „Asociace plánování rodiny a reprodukčního zdraví“ Esmeralda Kulešite.²¹¹ V roce 2013 litevští poslanci předložili návrh zákona o zákazu potratu,

²⁰⁷Statistika Eurostatu přináší odlišná čísla. Podle jeho dat v roce 2008 žilo v Litvě 3 212 605 lidí. (*Population on 1 January* [online] Eurostat [cit. Dne 09.12.2018] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelect ion=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>)

²⁰⁸НОВИКОВА, Елена. *Демографическая ситуация в Литве тревожна*. [online] Экспресс неделя [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <http://www.nedelia.lt/vilnius/1616-demograficheskaja-situacija-v-litve.html>

²⁰⁹ГУСЕВА, Алиса. *Русские Литвы – действительно ли ничего против?* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://inosmi.ru/social/20180904/243160115.html>

²¹⁰*В Литве 4500 женщин делают аборт на разных стадиях беременности*. [online] BALTNEWS.lt [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: https://baltnews.lt/vilnius_news/20180509/1018088566.html

²¹¹ЮШКИТЕ, Жедуне. *Последствия нового запрета непрогнозируемы: к чему приведет запрет аборт в Литве*. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/posledstviya-novogo-zapreta-neprognoziruemy-k-chemu-privedet-zapret-abortov-v-litve.d?id=77934085>

což vyvolalo vlnu nevole dokonce u politiků EU. Celkem 91 členů Evropského parlamentu podepsalo dokument proti tomuto návrhu zákona.²¹²

Téma emigrace je jedním z největších problémů snižování obyvatel. Jak ukazuje následující tabulka, každý rok ze země odjíždí tisíce lidí:

Rok	Počet emigrantů
2010	83 000
2013	39 000
2016	50 000

Vedoucí Institutu výzkumu trhu práce profesor Bohuslav Gruževskij říká, že lidé emigrují především kvůli nízkým platům.²¹³ Podle statistických údajů odjíždí ze země převážně mladí Litevci ve věku 25 – 34 let. Profesor Gruževskij také upozornil na předpověď Eurostatu, podle které v roce 2060 nebude v Litvě žít ani 2 000 000 lidí a z toho bude 800 000 seniorů.²¹⁴

Nejnižší rozdíl mezi emigrujícími a imigrujícími od vyhlášení nezávislé Litevské republiky v 90. letech nastal roku 2018. Tehdy odjelo 32 200 lidí a přijelo 28 900. Pro porovnání s čísly roku 2017 přináším tabulku:

Rok	Počet emigrantů	Počet imigrantů
2017	47 900	20 400
2018	32 200	28 900

Očekávají se také pozitivní data za rok 2019. Podle Statistického úřadu v únoru 2019 přijelo 3 225 lidí (z toho 1 907 litevských občanů) a odjelo 2 924 lidí (z toho 2 466 litevských občanů).²¹⁵

K otázce snižování obyvatel se také vyjadřují ekonomové. Ekonom Swedbanku Nerijus Mačjulis říká, že Litva potřebuje imigranty, neboť kvůli vysoké

²¹²Европарламент прогнозирует в Литве расцвет «абортного туризма». [online] REGNUM [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://regnum.ru/news/2332878.html>

²¹³ЯНЧИС, Витольд. Почти как монгольские степи. Как эмиграция опустошает Литву. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/pochti-kak-mongolskie-stepi-kak-emigraciya-opustoshaet-litvu.d?id=76641363>

²¹⁴ИЛЬКЕВИЧЮТЕ, Юстина. Профессор социологии рассказал о двух сценариях, которые ожидают Литву. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/economy/professor-sociologii-rasskazal-o-dvuh-scenariyah-kotorye-ozhidayut-litvu.d?id=74489616>

²¹⁵КУБАУСКАС, Рамунас. В феврале в Литву прибыло больше жителей, чем уехало. [online] RU.DELFI [cit. dne 02.03.2019] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/v-fevrale-v-litvu-pribylo-bolshe-zhitelej-chem-uehalo.d?id=80628225>

emigraci chybí pracovní síla. Proto se staví proti uzavírání hranic a je pro zdravou politiku imigrace. Tento názor také podporuje analytička „Litevského institutu volného trhu“ Jurgita Čižjute. Ta říká, že imigranti nachází práci především v oblasti dopravy a průmyslové výroby, kde je velký nedostatek litevských pracovníků. V roce 2017 do Litvy imigrovalo přibližně 7 600 lidí – 4 300 Ukrajinců, 2 700 Bělorusů a 656 Rusů.²¹⁶

V současné době, díky přijatému po rozpadu SSSR zákonu o občanství spočívající v nulové variantě, problém s ruskou menšinou téměř není, počet Rusů v Litvě se každý rok snižuje. Ruská menšina žije převážně ve městě Vilnius, Klaipeda a Visagina Sčítání obyvatel nám přineslo následující data²¹⁷:

Rok	Národnost (v %)	
	Rusové	Poláci
2001	6, 3	6, 74 ²¹⁸
2011	5, 8	6, 60

V roce 2001 žilo v Litvě 220 000 Rusů. V roce 2016 se číslo snížilo na 134 000 ruských obyvatel.²¹⁹

V roce 2000 Litva přijala „Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin“, ve které se hovoří o právu menšin „svobodně a bez překážek“ používat mateřský jazyk v soukromém i veřejném životě, v oblastech, kde žije početná menšina právo hovořit mateřským jazykem při styku s úřady a také právo menšiny na názvy ulic v jejich mateřském jazyce. K těmto oblastem v Litvě patří Vilniuský kraj, kde pobývá 60 % Poláků; kraj Šalčininkai (rus. Шальчининкский район, lit. Šalčininkų rajonas), který je tvořen z 80 % Poláky; a kraj Visaginas (rus. Висагинский район), kde 70 % obyvatel tvoří rusky hovořící.²²⁰

²¹⁶ ЯНЧИС, Витольд. *Как живут переехавшие в Литву россияне и украинцы*. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/kak-zhivut-pereehavshie-v-litvu-rossiyane-i-ukraincy.d?id=77590841>

²¹⁷ ПОЛЕЩУК, Александра. *Почти как русские. Как Литва пытается интегрировать Поляков*. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: [https://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/pochti-kak-russkie-kak-litva-pytaetsya-integrirovat-polyakov.d?id=49281269&all=true](https://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/pochti-kak-russkie-kak-litva-pytaetsya-integriruvat-polyakov.d?id=49281269&all=true)

²¹⁸ *Итоги переписи 2001 года в Литве*. [online] ДЕМОСКОП [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/081/analit01.php>

²¹⁹ ЯНЧИС, Витольд. *Что происходит с русским языком в Литве*. [online] DW [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: www.dw.com/ru/что-происходит-с-русским-языком-в-литве/a-39140883

²²⁰ ПОЛЕЩУК, Александра. *Почти как русские. Как Литва пытается интегрировать Поляков*. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na:

4.2 Obchodní a politické vztahy Litvy a RF

Po rozpadu SSSR státy podepsali 29.7.1991 „Smlouvu o základech mezistátních vztahů“. Touto smlouvou Rusko uznalo Litvu samostatným státem a byl položen základ vztahu mezi těmito dvěma zeměmi.²²¹

Obchodně-ekonomická spolupráce států stojí na „Smlouvě o obchodně-ekonomických vztazích“ uzavřené roku 1993. Vzhledem ke geografickému uspořádání je důležitá spolupráce RF a Litevské republiky kvůli Kaliningradské oblasti. RF využívá litevské území k osobnímu, nákladnímu i vojenskému tranzitu. Proto byla roku 2002 podepsána smlouva o dopravě do/z Kaliningradské oblasti. Kromě toho byly v Kaliningradské oblasti uzavřeny projekty o zpracování rybiny. Také další regiony těchto zemí uzavírají spolupráci, příkladem může být spolupráce Moskvy a Vilniusu o otevření „Domu Moskvy“ ve Vilniusu a „Domu Litvy“ v Moskvě.

Také byla rozvinuta kulturní spolupráce. Dne 6. 7. 2009 Ministerstva kultury RF a Litvy podepsali „Smlouvu o spolupráci“. Byla navázána spolupráce mezi Petrohradskou konzervatoří a Litevskou akademií hudby a divadla, Petrohradským institutem archeologie a Litevským institutem historie.²²²

4.3 Status ruského jazyka v Litvě

V současnosti má ruský jazyk postavení cizího jazyka. I přes to má stále své místo ve školství i médiích. V roce 2000 existovalo na litevském území 69 ruských škol, o 17 let později - v roce 2017 - jich bylo pouze 30. V akademickém roce 2010/2011 se v těchto školách učilo 16 000 žáků, v akademickém roce 2016/2017 byl počet mírně snížen na 14 000 žáků.²²³ Počet prvňáčků nastupujících do škol s výukou v ruštině je stabilní. V roce 2014 nastoupilo do 1. tříd s výukou v ruském jazyce 1 437 žáků. O rok později nastoupilo o 63 žáků více – 1 500 prvňáčků.²²⁴

<https://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/pochti-kak-russkie-kak-litva-pytaetsya-integrirovat-polyakov.d?id=49281269&all=true>

²²¹ Глава МИД Литвы: Договор 1991 года с Россией был, есть и будет особенным. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018]. Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/politics/glava-mid-litvy-dogovor-1991-goda-s-rossiej-byt-est-i-budet-osobennym.d?id=71923606>

²²² Российско-Литовские отношения. Справка. [online] Министерство иностранных дел РФ [cit. dne 12.10.2015] Dostupné na: <http://www.mid.ru/ns-reuro.nsf/ZUstrana/58A7F3F65D1AA09EC325758200330E25?opendocument>

²²³ ЯНЧИС, Витольд. Что происходит с русским языком в Литве. [online] DW [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: www.dw.com/ru/что-происходит-с-русским-языком-в-литве/a-39140883

²²⁴ КУХТЕНКОБА, Елена. Как русский язык в Литве стал иностранным. [online] Российская газета [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: <https://rg.ru/2017/07/19/kak-russkij-iazyk-v-litve-stal-inostrannym.html>

Předsedkyně Asociace učitelů ruských škol Litvy Ella Kanaite (rus.Элла Канайте) říká, že po roce 2012 nastoupila doba stability a dokonce zájmu o ruský jazyk ze strany studentů litevských škol. Používání ruského jazyka ve sdělovacích prostředcích zůstalo zachováno – v roce 2000 vycházelo v ruštině 26 novinových plátků a 4 časopisy, v roce 2015 to bylo 16 novin a 6 časopisů. Počet časopisů se tak zvýšil.

Velkou důležitost hraje znalost ruštiny na litevském trhu práce. Na prvním místě zaměstnavatelé hledají pracovníky se znalostí anglického jazyka, na druhém se znalostí ruského. Dle statistik je poptávka po rusky hovořících zaměstnancích především v oblasti nákladní dopravy a na pozici specialista v logistice.²²⁵

Litva je příkladem jazykové asimilace. Litevský jazyk ovlivňuje ruštinu v lexikologii, syntaxi, sémantice, frazeologii i gramatice:

- do ruského jazyka přecházejí litevská slovíčka [Пашалпу тебе дали (pas.alpa = денежное пособие)]
- aktivní užívání internacionalizmů v ruském jazyce [По признанию самих фундаторов - Маникультуры и Литовского фонда культуры - институт создан в спешке. (fundatorius = основатель, создатель)]
- používání litevských slovních spojení a frazeologismů přeložených do ruštiny [красивый день – analogicky z lit.graz.us = красивый, хороший]
- nesprávné používání sémanticky blízkých předložek pod vlivem používání předložek v litevštině [například použití předložky „s“ místo „v“ (Писать и читать с очками = lit. su akiniais „в очках“)]
- často chybné stanovení ruského přízvuku.

Vliv litevštiny na ruštinu bývá hodnoceno negativně. Natalja Avina ve svém článku zdůrazňuje, že podle výsledků výzkumu v Šiauliaiském kraji (rus. Шяуляйский регион) - 62,2 % respondentů používá převzaté výrazy z litevštiny: průměrně každé 21. slovo v mluvě je litevské. Přejímání litevských slov je časté v ústní řeči, kdy hovořící si rychleji vzpomene litevský, a ne ruský výraz – především jde o slova pasivní slovní zásoby a odborné termíny. V ruské mluvě je také pozorováno pod vlivem litevštiny časté používání slova „иметь“ místo „есть“

²²⁵ ЯНЧИС, Витольд. *Что происходит с русским языком в Литве*. [online] DW [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: www.dw.com/ru/что-происходит-с-русским-языком-в-литве/a-39140883

[пappříklad: Я имею время (деньги)].

Pod vlivem litevštiny se také mění forma oslovení v ruském jazyce. Žáci ve školách stále častěji oslovují vyučující pouze výrazem „paní učitelko“ (rus. „учительница“) nebo jménem a příjmením, a nikoliv křestním jménem a jménem po otci (tak jak je to zvykem v ruském prostředí).²²⁶

²²⁶ НАТАЛЬЯ Авина. *Язык русской диаспоры в современной Литве*. [online] Архив номеров журнала «Отечественных записки» [cit. dne 23.03.2019] Dostupné na: <http://www.strana-oz.ru/2005/2/yazyk-russkoy-diaspory-v-sovremennoy-litve>

5 Etnické menšiny ve vybraných evropských zemích

S národnostními menšinami se setkáváme na území všech evropských států. Leoš Šatava vyděluje čtyři typy etnických menšin – 1. menšiny bez svého vlastního státu (např. Lužičtí Srbové), 2. menšiny žijící mimo svou zemi (např. Němci v Dánsku), 3. společenství bez typických znaků národů (např. Židé mimo Izrael), 4. specifické případy společenství (např. Kašubové v Polsku).²²⁷

Otázce národnostních menšin se na evropském kontinentu věnuje Evropská unie a Rada Evropy. Členské státy Evropské Unie se řídí a musí dodržovat následující dokumenty – „Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin“ a „Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků“. ²²⁸

Příklad klidného žití menšiny na území jiného státu upravené právními dokumenty můžeme vidět v Dánsku blízko německých hranic, kde žije cca 20 000 německy mluvících dánských občanů. Ferdinand Kinsky ve své publikaci zmiňuje, že *„Německá menšina je reprezentována Spolkem severošlesvických Němců. Ten založil politickou stranu, která je několika volenými členy zastoupena v místních a regionálních samosprávách. Ochrana německé menšiny v Dánsku je navíc zjevně garantována přítomností dánské menšiny v Německu, která má v podstatě též práva a tutéž ochranu. V roce 1955 se obě země dohodly na společné deklaraci, která vzájemně vymezila základní práva obou zmíněných menšin.“*²²⁹ Německá menšina má na tomto území právo na vzdělávání v mateřském jazyce – je otevřeno 24 německých mateřských škol, 16 základních škol, 1 střední škola, také jsou otevřeny německé knihovny. Při řešení právních záležitostí u soudu mají německy mluvící občané právo mluvit německy, příp. využít služby tlumočníka.

Ukázkové soužití dvou národností můžeme sledovat také ve Finsku, které je oficiálně dvojjazyčnou zemí – státním jazykem je finština a švédština. *„Švédština, kterou mluví 6 % obyvatelstva“*²³⁰, *je chráněna speciálními zárukami. Finská ústava z roku 1919 a zvláštní listina jazykových práv z roku 1922 dává občanům ve styku*

²²⁷ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. s. 32.

²²⁸ Tamtéž, s. 35.

²²⁹ KINSKY, Ferdinand. *Etnické menšiny v zemích Evropské unie*. s. 232. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha : Nakladatelství G plus G, 1999. 1.vyd. 341 s.

²³⁰ V roce 2011 mluvilo ve Finsku švédsky 5,4 % obyvatel. (ROHÁČEK, Martin. *Postavení švédské minority ve Finsku* : bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2012. S. 28.)

s úřady a justicí právo užívat finštiny stejně jako švédštiny. Všechny oficiální dokumenty, listiny, legislativní návrhy a všechna oficiální stanoviska vlády i parlamentu jsou psány v obou jazycích. Na základě výše zmíněné jazykové listiny jsou všechna města, v nichž mluví více než 8 % obyvatelstva jazykem menšiny, považována za dvojjazyčná. Finská ústava pak ukládá státu povinnost nejen umožnit vznik základních a středních škol a institucí profesní přípravy v menšinovém jazyce, ale zároveň i povinnost financovat je.“²³¹ Je zajímavé, že i přes 700-letou společnou historii Švédska a Finska (v době 12.-19. století bylo Finsko součástí Švédska), nevznikla u Finů potřeba oddělit se od Švédska, a naopak spolupracují.

Oproti výše představeným pozitivním příkladům soužití najdeme množství případů menšin, které mají/měly se svým začleněním, integrací či žitím na cizím území problémy, hovoříme kupříkladu o - Němcích v Československu nebo Alsasku po 2. světové válce, maďarské menšině na Slovensku, polské menšině v Litvě. V posledních letech je nejvíce viditelná problematika tureckých občanů v Německu.

Alsasko, v současnosti severovýchodní region Francie ležící na hranici s Německem, nemělo jednoduchou historii. Součástí Francie se stalo roku 1648. O dvě století později (r. 1871) však Francie Alsasko ztratilo v Prusko-francouzské válce a nazpátek ho nabylo až po 1. světové válce. V průběhu 2. světové války bylo Alsasko připojeno k Nacistické říši a obyvatelé podrobeni germanizaci. V březnu 1945 bylo Alsasko osvobozeno a stalo se součástí Francie.²³² Následně došlo k úplné asimilaci německy hovořícího obyvatelstva Alsaska s Francouzi, jejíž výsledkem je, že „*Alsasané mají dodnes problémy s vlastní identitou*“²³³.

²³¹ KINSKY, Ferdinand. *Etnické menšiny v zemích Evropské unie*. s. 232. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha : Nakladatelství G plus G, 1999. 1.vyd. 341 s.

²³² SEDLÁKOVÁ, Martina. *Alsasko-Lotrinsko*. S. 64. In: Proměny “sladké Francie”. Otázky francouzských dějin 30. a 40. let 20. století. Cefres, 2004. 94 s. Dostupné na: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/etude-3.pdf>

²³³ KINSKY, Ferdinand. *Etnické menšiny v zemích Evropské unie*. s. 233. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha : Nakladatelství G plus G, 1999. 1.vyd. 341 s.

Závěr

Práce přináší obraz nejzávažnějších společenských a kulturně-vzdělávacích problémů Rusů v Lotyšsku a Litvě. Autorka se snaží zakotvit Lotyšsko do vnějšího politického systému, přiblížit vnitřní politiku země, představit nejdůležitější ruské organizace a jejich činnost. Práce přináší nejnovější demografická data, počty a údaje o občanství nově narozených dětí. Cílem bylo přinést názory politických činitelů i organizací na neobčany. Za nejzávažnější problém v lotyšské společnosti autorka považuje reformu školského zákona, proto bylo tématu vzdělávání vyděleno dostatek místa.

Autorka také představila dějiny Lotyšska, a to s cílem pochopení základních pilířů lotyšského národa, potažmo Lotyšského státu, a jeho vystupování až do dnešních dnů. Je zajímavé pozorovat rozdílné chování Lotyšska ve vztahu k Německu a Rusku. Proč je dosud Rusko chápáno v Lotyšsku jako negativum a Německo jako pozitivum? Můžeme odpovědět, že v poválečných letech s nástupem sovětské moci se Lotyšsko muselo vypořádat s ohromnou migrací ruských občanů na svém území, kteří byli upřednostňováni před lotyšskými, se zavedením ruštiny jako úředního jazyka, s potlačením toho, co je lotyšské. Bylo prosazováno vše ruské. Avšak na druhou stranu, Lotyšsko bylo několik dřívějších století pod vládou Němců, a přece k Němcům necítí zášť. Naopak, Německo je vnímáno jako velmoc, nositelka vzdělanosti a kulturnosti.

V současné době se Lotyšsko, dle názoru autorky, snaží izolovat od břemene sovětské minulosti, dá se říci zpřetrhat vztahy s RF a tím dokázat, že patří výhradně do současné Evropské unie, a nikoliv do bývalého východního bloku. Tím pádem se snaží, aby ruská (potažmo jakákoli jiná) menšina měla menší práva než lotyšští občané. Demografická data přinesená v práci dokazují, že lotyšských občanů stále ubývá. Co by se stalo, kdyby vláda dala menšinám všechna práva, ohrozilo by to existenci Lotyšska? Šatava hovoří o tom, že menšinu neuchovává nikdo jiný než menšina sama²³⁴. A má pravdu. Menšinu ruských neobčanů tvoří obyvatelé bývalého SSSR (tj. dnes neexistujícího státu), kteří nepřijali lotyšské občanství, a to jak se uvádí v práci z různých důvodů – nesouhlas s rozpadem svazu, neochota se odstěhovat z Lotyšska z důvodu lepších životních podmínek než v Rusku apod.

²³⁴ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. S. 67.

Lotyšsko nemá zájem na tom, aby bylo ruské. Svým postojem za 2. světové války ukázalo, že spíše přijme nacistickou ideologii, která jakoby umožní a podpoří vznik samostatného státu, než by přijalo být součástí tehdejšího Sovětského svazu. Šatava ve své publikaci upozorňuje, že „*společenské vědy většinou u etnicity zaznamenávají především dva extrémy: buď etnické konflikty a politický separatismus na straně jedné, či plnou asimilace a zánik etnik na straně druhé*“²³⁵. Dle svých dosavadních poznatků se autorka přiklání k názoru, že současné směřování lotyšské politiky se snaží o úplnou asimilaci ruské menšiny s lotyšskými občany. Cílem této práce však není hodnotit a dělat závěry, ale přinést informace, které v českém prostředí chybí.

V rámci Litevské republiky se autorka zaměřila na demografii, přinesení přehledu o obchodních vztazích Litvy a RF a postavení ruského jazyka v zemi. Oproti Lotyšsku se v Litvě objevil zajímavý fenomén – silný vliv litevštiny na ruštinu. Cílem je ukázat základní změny v ruském jazyce, neboť tyto změny se objevují právě pouze na území Litevského státu. Při zpracování tématu ruské menšiny v Litvě se autorka setkala s problémem prakticky neexistujících pramenů věnující se této otázce. To může být způsobeno současným malým procentem ruských občanů na litevském území. V zemi se vyskytuje mnohem větší procento polských občanů, na to má vliv opět historie -především období Litevsko-polské republiky.

V současné době se v České republice tématem aktuálního postavení ruské menšiny na území Litvy a Lotyšska nikdo nezabývá, publikace o aktuálním stavu nevychází. Autorka proto čerpala především z rusky psaných zdrojů, jedná se o elektronicky dostupné tiskoviny, zákony, články. Cílem bylo zanalyzovat a předložit českému čtenáři nejaktuálnější informace, rozvinout obraz závažných problémů ruské menšiny v současné lotyšské a litevské společnosti.

²³⁵ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. S. 24.

Seznam odborných zdrojů

Monografie

BAUER, Otto. *Národnostní otázka a sociální demokracie*. s. 36-45. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 1.vyd. 449 s. ISBN 80-86429-20-2.

BERESNEVIČIŪTĚ-NOSÁLOVÁ, Halina. *Litva*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2006. 190 s. ISBN 80-7277-300-3.

DEJMEK, Jindřich. *Lotyšsko*. 1.vyd. Praha : Libri, s.r.o., 2010. 173 s. ISBN 978-80-7277-481-4.

GABAL, Ivan. *Vývoj mezinárodního standardu ochrany a rozvoje práv menšin*. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha : Nakladatelství G plus G, 1999. 1.vyd. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.

KIČERKOVÁ, Alexandra. *Problém ruské menšiny v Lotyšsku a Litvě po rozpadu SSSR : bakalářská práce*. Hradec Králové : Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2016. 76 s.

KINSKY, Ferdinand. *Etnické menšiny v zemích Evropské unie*. s. 229-340. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha : Nakladatelství G plus G, 1999. 1.vyd. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.

MEINECKE, Friedrich. *Obecně o národu, národním státu a světoobčanství*. s.46-53. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 1.vyd. 449 s. ISBN 80-86429-20-2.

RENAN, Ernest. *Co je to národ?* s.24-35. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 1.vyd. 449 s. ISBN 80-86429-20-2.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers o.s., 2001. 151 s. ISBN 80-902952-1-5.

ŠVEC, Luboš. *Dějiny pobaltských zemí*. Vyd. neuvedeno. Praha : NLN, s.r.o., 1996. 423 s. ISBN 80-7106-154-9.

TURNBULL, Stephen. *Grunwald/Tannenberg 1410*. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. 96 s. ISBN 978-80-247-2376-1.

WALDENBERG, Marek. *Terminologie. Národ, národnostní menšiny, národní otázky, národní ideologie*. s. 418-444. In: HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 1.vyd. 449 s. ISBN 80-86429-20-2.

Elektronické zdroje české

- Lotyšsko*. [online] EUROPA [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/latvia_cs
- Lotyšsko v kostce*. [online] Velvyslanectví Lotyšské republiky v České republice [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/cz/prague/o-lotyssku/lotyssko-v-kostce>
- Lotyšsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. [online] BusinessInfo [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/lotyssko-zakladni-charakteristika-teritoria-17783.html>
- ROHÁČEK, Martin. *Postavení švédské minority ve Finsku* : bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2012. 49 s. Dostupné na: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/44276/BPTX_2010_2_0_292726_0_111836.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- SEDLÁKOVÁ, Martina. *Alsasko-Lotrinsko*. 94 s. In: Proměny "sladké Francie". Otázky francouzských dějin 30. a 40. let 20. století. Cefres, 2004. 94 s. Dostupné na: <http://www.cepres.cz/IMG/pdf/etude-3.pdf>

Elektronické zdroje cizojazyčné

- АНТОНОВ, Григорий. «Это нарушение прав человека!» [online] Vesti.lv [cit. dne 03.10. 2018] Dostupné na: www.vesti.lv/news/eto-narushenie-prav-cheloveka?media=text&page=4?media=text&page=4
- База данных*. [online] Русский век [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.ruvek.ru/?action=view&cid=1&cid=1&cid=1&id=577%CB%86%CB%86%CB%86%CB%86&module=country&&cid=1&&cid=1&&cid=1&page=1#db2>
- В Латвии готовят тотальный запрет на русский язык*. [online] Правда.ру [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: www.pravda.ru/news/world/23-05-2018/1384614-latvia-0/
- В Литве 4500 женщин делают аборты на разных стадиях беременности*. [online] BALNEWS.lt [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: https://baltnews.lt/vilnius_news/20180509/1018088566.html
- Введение системы образования для национальных меньшинств (исторический обзор)*. [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/novosti/integraciya-obshchestva-v-latvii/vvedenie-sistemy-obrazovaniya-dlya-nacionalnyh-menshinstv-istoricheskij-obzor>
- Выборы в 12-й сейм*. [online] CVK Centrālā vēlēšanu komisija [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.cvk.lv/pub/public/30880.html>
- Выборы в 13-й сейм*. [online] CVK Centrālā vēlēšanu komisija [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.cvk.lv/pub/public/28363.html>
- Выборы-2018: в Сейм пройдут шесть партий; самая популярная — "Согласие"*. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/vyborny-2018-v-sejm-projdut-shest-partij-samaya-populyarnaya-soglasie.d?id=49590791>

- ВИНОГРАДОВ, Юрий. *«Согласие» захватило лидерство среди партий Латвии.* [online] Парламентская газета - издание Федерального Собрания Российской Федерации [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.pnp.ru/in-world/soglasie-zakhvatilo-liderstvo-sredi-partiy-latvii.html>
- Глава МИД Литвы: Договор 1991 года с Россией был, есть и будет особенным. [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/politics/glava-mid-litvy-dogovor-1991-goda-s-rossiej-byl-est-i-budet-osobennym.d?id=71923606>
- ГЛУХИХ, Александра. *Финансовое НАТО. Почему Латвия хочет вступить в ОЭСР и что это на самом деле значит.* [online] DELFI [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/story/finansovoe-nato-pochemu-latviya-hochet-vstupit-v-oesr-i-cto-eto-na-samom-dele-znachit.d?id=47361781>
- ГУБАНОВ, Виктор. *Латвийские парламентарии предложили смягчить требования для получения гражданства.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26671/3692883/>
- ГУБАНОВ, Виктор. *Латвийские политики не согласны называть «латыном» каждого желающего.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26579.4/3594391/>
- ГУБАНОВ, Виктор. *«Неграм» придется заслужить гражданство Латвии.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26674/3696076/>
- ГУБАНОВ, Виктор. *Численность проживающих в Латвии граждан России перевалила отметку в 50 тысяч.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26708/3734085/>
- ГУБАНОВ, Виктор. *Эстонцы и латыши превратили нераждан в «беженцев», чтобы избежать наплыва в свои страны мигрантов.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26429.5/3301414/
- ГУСЕВА, Алиса. *Русские Литвы – действительно ли ничего против?* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://inosmi.ru/social/20180904/243160115.html>
- Две трети детей в Латвии рождаются у латышек. [online] Latvijas Sabiedriskie Meddiji [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/analitika/analitika/dve-treti-detey-v-latvii-rozhdayutsja-u-latishek.a199265/>
- Депутаты Госдумы обсудили с генсеком ОБСЕ нарушения прав русскоязычных на Украине и в Латвии. [online] Парламентская газета [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.pnp.ru/politics/deputaty-gosdumy-obsudili-s-gensekom-obse-narusheniya-prav-russkoyazychnykh-na-ukraine-i-v-latvii.html>
- Евродепутат о ликвидации русских школ в Латвии: наглое и вызывающее нарушение. [online] RUBALTIC [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: [https://www.rubaltic.ru/news/30032018-evrodeputat-o-likvidatsii-russkikh-shkol-v-latvii-nagloe-i-vyzyvayushchee-narushenie-/](https://www.rubaltic.ru/news/30032018-evrodeputat-o-likvidatsii-russkikh-shkol-v-latvii-nagloe-i-vyzyvayushchee-narushenie/)
- Европарламент прогнозирует в Литве расцвет «абортного туризма». [online] REGNUM [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://regnum.ru/news/2332878.html>
- „Единство“ официально стало партией. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/edinstvo-oficialno-stalo-partiej.d?id=39975915>

- Zaļo un Zemnieku savienība.* [online] ZZS [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.zzs.lv/>
- Зарегистрирована Ассоциация развития русского общества и поддержки российских эмигрантов.* [online] DEFI [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/zaregistriravana-associaciya-razvitiya-russkogo-obschestva-i-podderzhki-rossijskih-emigrantov.d?id=50071419&all=true>
- Зарубежные латыши приветствуют изгнание русского из школ Латвии.* [online] EurAsia Daily [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://easaily.com/ru/news/2018/02/24/zarubezhnye-latyshi-privetstvuyut-izgnanie-russkogo-iz-shkol-latvii>
- ИВАНОВА, Мария. *Премьер-министр Латвии объявила об отставке правительства.* [online] ТАСС Информационное агенство России [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2504129>
- ИВАНОВА, А.; РУМЯНЦЕВА, А.; ЛУШНИКОВА, А. *«Принудительная ассимиляция»: правительство Латвии поддержало перевод русски школ на латышский язык.* [online] RT [cit. dne 25.10. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/ussr/article/473506-pravitelstvo-latvii-shkoli-russkiy-yazik>
- ИЛЬКЕВИЧЮТЕ, Юстина. *Профессор социологии рассказал о двух сценариях, которые ожидают Литву.* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/economy/professor-sociologii-rasskazal-o-dvuh-scenariyah-kotorye-ozhidayut-litvu.d?id=74489616>
- Итоги переписи 2001 года в Литве.* [online] ДЕМОСКОП [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/081/analit01.php>
- КАЛЕЯ, Анита. *Американц вступились за русских жителей Латвии.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26570.4/3585710/
- КАЛЕЯ, Анита. *В Латвии по инициативе президента обсудят вопрос ликвидации безгражданства.* [online] Комсомольскя правда [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26728.4/3754532/>
- КАЛЕЯ, Анита. *Спецслужбы Латвии обвинили Россию в дискредитации местной реформы образования.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26808/3844239/>
- Краткая рограмма.* [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: http://site-50854.mozfiles.com/files/50854/Bukl_A5_prog_ru_20000_print.pdf
- Кто вернет уехавших Латвийцев на родину.* [online] Baltnews.lv [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: http://baltnews.lv/riga_news/20180722/1022166654.html
- КУЛАКОВА, Ольга. *Запрет преподавания на русском языке в Латвии назвали нарушением прав человека.* [online] УРА [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://ura.news/news/1052341465>
- КУХТЕНКОВА, Елена. *Как русский язык в Литве стал иностранным.* [online] Российская газета [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: <https://rg.ru/2017/07/19/kak-russkij-iazyk-v-litve-stal-inostrannym.html>
- Кучинскис: между Германией и Латвией традиционно хорошие отношения.* [online] Наш город - Новости Даугавпилса [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.gorod.lv/novosti/268778-kuchinskis-mezhdu-germaniei-i-latviei-traditsionno-horoshie-otnosheniya>

- Латвия в Организации Объединенных наций.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. Dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latviya-v-mezhdunarodnyh-organizacijah/latviya-v-oon>
- Латвия в выборных органах системы ООН.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latviya-v-mezhdunarodnyh-organizacijah/latviya-v-vyboryh-organah-sistemy-oon>
- Латвия готова! Европарламент хочет наказывать за нарушение прав человек санкциями.* [online] Press новости Латвии [cit. dne 03.10. 2018] Dostupné na: <http://press.lv/post/latviya-gotovsya-evroparlament-hochet-nakazyvat-za-narushenie-prav-cheloveka-sanktsiyami/>
- МАЛНАЧ, Александр. *Отступая от «принципа крови» в сфере гражданства, власти Латвии хотят обескровить русскую школу.* [online] Baltnews.lv [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <http://baltnews.lv/authors/20170911/1020840635.html>
- МЕНИБАЕВА, Алсу. *Прозвучал национальный вопрос: правозащитники заступились за русскоязычных жителей Латвии.* [online] Russian RT [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: www.russian.rt.com/ussr/article/334957-latviya-russkoyazychnie-diskriminatsiya-obse-doklad
- Миллион граждан ЕС призвал Брюссель обеспечить права русских в Прибалтике.* [online] RUBALTIC [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: <https://www.rubaltic.ru/news/30032018-million-grazhdan-es-prizvali-bryussel-obespechit-prava-russkikh-v-latvii/>
- Министерство образования Латвии предложило запретить обучение на русском языке в частных вузах.* [online] Spektr [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: <http://spektr.press/news/2018/05/23/ministerstvo-obrazovaniya-latvii-predlozhilo-zapretit-obuchenie-na-russkom-yazyke-v-chastnyh-vuzah/>
- НАТАЛЬЯ Авина. *Язык русской диаспоры в современной Литве.* [online] Архив номеров журнала «Отечественные записки» [cit. dne 23.03.2019] Dostupné na: <http://www.strana-oz.ru/2005/2/yazyk-russkoy-diaspory-v-sovremennoy-litve>
- Неграждане или лица без гражданства – в чем разница?* [online] Tiesibsargs [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <http://www.tiesibsargs.lv/news/ru/negrazhdane-ili-lica-bez-grazhdanstva-v-chem-raznica>
- Новейшие реформы.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/novosti/integraciya-obshhestva-v-latvii-novejshe-reformy>
- НОВИКОВА, Елена. *Демографическая ситуация в Литве тревожна.* [online] Экспресс неделя [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <http://www.nedelia.lt/vilnius/1616-demograficheskaja-situacija-v-litve.html>
- «Новое единство» все-таки объединились с Латгальской партией.* [online] Наш город - Новости Даугавпилса [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.gorod.lv/novosti/295380-novoe-edinstvo-podruzilos-s-latgalskoi-partiei>
- «Новое единство» призывает партии не сотрудничать с прокремлевскими силами.* [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: [http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/novoe-edinstvo-prizyvaet-partii-ne-](http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/novoe-edinstvo-prizyvaet-partii-ne)

- sotrudnichat-s-prokremlevskimi-silami.d?id=50159449&all=true
- О нас.* [online] Латвийский комитет по правам человека [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.lhrc.lv/index.php?lang=ru&mendes=men1#textbegin>
- О „Согласии“.* [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.saskana.info/o-soglasii/>
- О штабе.* [online] Штаб защиты русских школ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.shtab.lv/main.php?w2=about>
- Об АРЭМ.* [online] АРЭМ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://arem.lv/about/>
- Объединение премьера - против беженцев и «Согласия» и за школы на латышском.* [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/politika/obyedinenie-premera-protiv-bezhencev-i-soglasija-i-za-shkoli-na-latishskom.a272539/>
- Открытие русских школ в Латвии назвали фантазией посла.* [online] Лента.ру [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://lenta.ru/news/2018/07/06/russianschools/>
- Педагоги о билингвальной модели: зачем трогать то, что хорошо работает?* [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 26.10.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/analitika/analitika/pedagogi-o-bilingvalnoy-modeli-zachem-trogat-to-cto-horosho-rabotaet.a257743/>
- ПОЛЕЩУК, Александра. Почти как русские. Как Литва пытается интегрировать Поляков.* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/pochti-kak-russkie-kak-litva-pytaetsya-integririvat-polyakov.d?id=49281269&all=true>
- Политика.* [online] Latvia [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.latvia.eu/ru/key-facts/politics#node-3190>
- Политика безопасности.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 15.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/politika-bezopasnosti>
- Population on 1 january* [online] Eurostat [cit. dne 29.8.2018] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>
- Посол РФ в Латвии: Русское образование надо в России получать.* [online] DELFI [cit. dne 26.10.2018] Dostupné na: www.rus.delfi.lv/news/daily/latvia/posol-rf-v-latvii-russkoe-obrazovanie-nado-v-rossii-poluchat.d?id=50212721&all=true
- Правозащитник: решение ОБСЕ не повлияет на притеснение нацменьшинств в Латвии.* [online] Baltnews.lv [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: https://baltnews.lv/riga_news/20180714/1022152143.html
- Программа.* [online] Saskana [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://www.saskana.info/home/>
- Programma Latvijas izaugsmei* [online] Vienotiba [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.vienotiba.lv/programma-latvijas-izaugsmei/>
- Процесс присоединения Латвии к Организации экономического сотрудничества и развития.* [online] Министерство иностранных дел Латвийской республики [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/latvia-oecd>
- Президенты министров Латвийской республики.* [online] Государственная канцелярия Латвии [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://www.mk.gov.lv/ru/content/prezidenty-ministrov-latviyskoy-respubliki>

- Премьер-министр Лаймдота Страуяма ушла в отставку.* [online] Latvijas Sabiedriskie Mediji [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <https://rus.lsm.lv/statja/novosti/politika/premer-ministr-laymdota-strauyuma-ushla-v-otstavku.a158365/>
- Проекты.* [online] Русские в Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://www.russkie.org.lv/projects>
- РАНЦАНЕ, Юлия. Европейцы наивно верят в привилегированность латвийских неграждан.* [online] Комсомольская правда [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26650.7/3669724/
- РОЛ – Русская община Латвии.* [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/the-russian-community-of-latvia.html>
- Российско-Литовские отношения. Справка.* [online] Министерство иностранных дел РФ [cit. dne 12.10.2015] Dostupné na: <http://www.mid.ru/ns-reuro.nsf/ZUstrana/58A7F3F65D1AA09EC325758200330E25?opendocument>
- Русская община Резекне.* [online] РУСРЕЗЕКНЕ [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.rusrezekne.lv/index.php>
- «Русское общество в Латвии» РовЛ.* [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/the-russian-society-of-latvia.html>
- Сейм Латвии одобрил переход образования в русских школах на латышский.* [online] Инотв [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: <https://russian.rt.com/inotv/2018-03-23/DELFi-sejm-Latvii-odobril-perehod>
- СЕМЕНЧИКОВ, Виктор. Латвия наперегонки с Евросоюзом избавляется от «российского влияния».* [online] Комсомольская правда [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.kompravda.eu/daily/26846.7/3887137/>
- СИЗОВ, Юрий. В Латвии пройдет всеобщий родительский форум против закрытия русских школ.* [online] RG [cit. dne 22.10.2018] Dostupné na: www.rg.ru/2018/03/30/v-latvii-projdet-vseobshchij-roditelskij-forum-protiv-zakrytiia-russkih-shkol.html
- Совет государств Балтийского Моря (СГБМ).* [online] Ассоциация сотрудничества со странами региона Балтийского моря НОРДЕН [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.norden.spb.ru/ru/partnery/sovet-gosudarstv-baltiiskogo-morya-sgbm>
- СОЛОДОВ, Алексей. НАТО надеется отвернуть русскоязычное население стран Балтии от России.* [online] Комправада [cit. dne 12.10.2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26647/3667734/
- СОЛОПЕНКО, Андрей. «Латвийская реформа образования - это месть русским за советскую власть».* [online] Rubaltic.ru [cit. dne 25.10.2018] Dostupné na: <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/12062018-latviyskaya-reforma-obrazovaniya-eto-mest-russkim-za-sovetskuyu-vlast/>
- Сотрудничество Балтийских государств.* [online] Министерство иностранных дел [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.mfa.gov.lv/ru/vneshnyaya-politika/sotrudnichestvo-v-regione-baltiyskogo-morya/sotrudnichestvo-baltiyskih-gosudarstv>
- СТАРИКОВ, Андрей. У латвийского «негра» остались два основания получения гражданства: патриотическое и прагматическое.* [online] BALTNEWS [cit. dne 29.09. 2018] Dostupné na: www.kompravda.eu/daily/26415/3289159

Союз зеленых и крестьян. [online] DELFI [cit. dne 22.7.2018] Dostupné na: <http://rus.delfi.lv/archive/soyuz-zelenyh-i-krestyan.d?id=15263419&all=true>

Список организаций. [online] Русский мир [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://russkiymir.ru/catalogue/catalog.php?country=54>

Сферы работы. [online] Латвийский комитет по правам человека [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.lhrc.lv/index.php?lang=ru&mendes=men2#textbegin>

Тысячи людей вышли на митинг в Риге в защиту русских школ. [online] Baltnews.lv [cit. dne 16.09. 2018] Dostupné na: http://baltnews.lv/riga_news/20180602/1022048443.html

Устав Русского общества в Латвии. [online] Русские в Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <https://www.russkie.org.lv/charter1>

Факты о Латвии. [online] Latvia [cit. dne 16.7.2018] Dostupné na: <http://www.latvia.lv/ru/key-facts/facts>

Эдгард Смехов. [online] Русские Латвии [cit. dne 23.7.2018] Dostupné na: <http://www.russkije.lv/ru/lib/read/e-smekhov.html>

ЮШКИТЕ, Жедуне. *Последствия нового запрета непрогнозируемы: к чему приведет запрет аборт в Литве.* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/posledstviya-novogo-zapreta-neprognoziruemy-k-chemu-privedet-zapret-abortov-v-litve.d?id=77934085>

ЯКУБАУСКАС, Рамунас. *В феврале в Литву прибыло больше жителей, чем уехало.* [online] RU.DELFI [cit. dne 022.03.2019] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/v-fevrале-v-litvu-pribylo-bolshe-zhitelej-chem-uehalo.d?id=80628225>

ЯНЧИС, Витольд. *Как живут переехавшие в Литву россияне и украинцы.* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/kak-zhivut-pereehavshie-v-litvu-rossiyane-i-ukraincy.d?id=77590841>

ЯНЧИС, Витольд. *Почти как монгольские степи. Как эмиграция опустошает Литву.* [online] RU.DELFI [cit. dne 08.12.2018] Dostupné na: <https://ru.delfi.lt/news/live/pochti-kak-mongolskie-stepi-kak-emigraciya-opustoshaet-litvu.d?id=76641363>

ЯНЧИС, Витольд. *Что происходит с русским языком в Литве.* [online] DW [cit. dne 22.03.2019] Dostupné na: www.dw.com/ru/что-происходит-с-русским-языком-в-литве/a-39140883